

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta právnická

Diplomová práce

**NEBEZPEČNÉ PRONÁSLEDOVÁNÍ-
TRESTNĚPRÁVNÍ A KRIMINOLOGICKÁ
HLEDISKA**

Eva Kuruczová

Plzeň 2012

Západočeská fakulta v Plzni

Fakulta právnická

Katedra trestního práva

Studijní program Právo a právní věda

Studijní obor Právo

Diplomová práce

**NEBEZPEČNÉ PRONÁSLEDOVÁNÍ-
TRESTNĚPRÁVNÍ A KRIMINOLOGICKÁ
HLEDISKA**

Eva Kuruczová

Vedoucí práce:

JUDr. Simona Stočesová Ph.D., L.L.M.

Katedra trestního práva

Fakulta právnická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Čestné prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci na téma „Nebezpečné pronásledování – trestněprávní a kriminologická hlediska“ vypracovala samostatně, a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Plzeň, 26. března 2012

.....

OBSAH

1 Úvod	9
2 Historický vývoj a vymezení pojmu	10
2.1 Definice pojmu	10
2.1.1 <i>Kyberstalking (cyber-stalking)</i>	13
2.2 Historický vývoj.....	14
3 Zahraniční modely trestního postihu stalkingu	18
3.1 Trestněprávní úprava v Rakousku a v Německu	18
3.1.1 <i>Trestněprávní úprava v Rakousku</i>	19
3.1.1.1 <i>Novela rakouského trestního zákoníku</i>	19
3.1.1.2 <i>Novela rakouského exekučního řádu</i>	20
3.1.2 <i>Trestněprávní úprava v Německu</i>	20
3.1.3 <i>Srovnání rakouské a německé právní úpravy</i>	21
3.2 Trestněprávní úprava v Itálii.....	22
3.3 Trestněprávní úprava v USA a Velké Británii.....	23
3.3.1 <i>Úprava nebezpečného pronásledování v USA</i>	23
3.3.2 <i>Úprava nebezpečného pronásledování ve Velké Británii</i>	24
4 Postih stalkingu před přijetím nového trestního zákoníku	25
4.1 Možnosti postihu nebezpečného pronásledování podle trestního práva	25
4.1.1 <i>Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných</i>	26
4.1.2 <i>Trestné činy hrubě narušující občanské soužití</i>	27
4.1.3 <i>Trestné činy proti rodině a mládeži</i>	28
4.1.4 <i>Trestné činy proti životu a zdraví a trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti</i>	28
4.2 Postih nebezpečného pronásledování podle občanského práva.....	29

4.2.1	<i>Předběžné opatření uložené soudem v občanskoprávním řízení</i>	30
4.2.2	<i>Porušení předběžného opatření uloženého soudem v občanskoprávním řízení a jeho následky</i>	31
4.2.3	<i>Vykázání podle zákona o Policii ČR</i>	31
4.3	Potřeba zavedení nového trestného činu nebezpečné pronásledování	32
5	Platná trestněprávní úprava	34
5.1	Vznik nové skutkové podstaty trestného činu nebezpečné pronásledování	34
5.2	Obecná charakteristika nebezpečného pronásledování podle § 354	35
5.3	Formální stránka trestného činu nebezpečné pronásledování	36
5.3.1	<i>Základní skutková podstata podle § 354 odst. 1 TrZ</i>	37
5.3.2	<i>Kvalifikovaná skutková podstata podle § 354 odst. 2 TrZ</i>	37
5.3.3	<i>Objekt trestného činu</i>	39
5.3.4	<i>Objektivní stránka trestného činu</i>	39
5.3.4.1	Pojem dlouhodobé pronásledování	40
5.3.4.2	Vyhrožování ublížením na zdraví nebo jinou újmu jemu nebo jeho osobám blízkým	41
5.3.4.3	Vyhledávání osobní blízkosti nebo sledování	43
5.3.4.4	Vytrvalé kontaktování prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jiným způsobem.	43
5.3.4.5	Omezování v obvyklém způsobu života	44
5.3.4.6	Zneužívání osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu	44
5.3.4.7	Jednání způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život, zdraví nebo o zdraví a život blízkých osob	45
5.3.5	<i>Subjekt trestného činu podle § 354</i>	46

5.3.6	<i>Subjektivní stránka trestného činu podle § 354</i>	47
5.4	Materiální stránka trestného činu nebezpečné pronásledování	47
5.5	Možnost postihu pachatele nebezpečného pronásledování podle nové trestněprávní úpravy	48
5.5.1	<i>Trestněprávní následky trestného činu podle § 354</i>	49
5.5.2	<i>Souběh jiných trestných činů s trestným činem nebezpečného pronásledování</i>	50
5.5.3	<i>Stíhání pachatele nebezpečného pronásledování se souhlasem poškozeného</i>	51
6	Komparace slovenské a české právní úpravy	53
7	Kriminologické poznatky	59
7.1	Příčiny stalkingu	59
7.1.1	<i>Postmoderní kultura a rozvoj technologie jako příčiny stalkingu</i>	59
7.1.2	<i>Psychologické výzkumy příčin vzniku stalkingu</i>	60
7.1.3	<i>Motivace pachatelů</i>	61
7.1.3.1	Teorie vazby (připoutání).....	62
7.1.3.2	Psychoanalytická teorie.....	62
7.1.3.3	Psychodynamická teorie.....	63
7.1.4	<i>Partnerské vztahy, násilí a stalking</i>	63
7.2	Formy a metody jednání.....	64
7.2.1	<i>Projevy stalkingu</i>	65
7.2.1.1	Fáze stalkingu	66
7.2.1.2	Typické případy stalkingu.....	67
7.2.2	<i>Formy nebezpečného pronásledování</i>	67
7.2.2.1	Kyberstalking jako specifická forma stalkingu	68

7.2.2.2	Stalking jako zvláštní forma vztahového násilí	70
7.3	Typologie stalkerů.....	70
7.3.1	Genderové hledisko.....	72
7.3.2	Hledisko věku, zaměstnání pachatelů a jejich vztahu s obětí.....	72
7.3.3	Základní typologie pronásledovatelů pro řešení konkrétních případů	73
7.3.3.1	Expartner stalking	73
7.3.3.2	Stalking obsedantním obdivovatelem	75
7.3.3.3	Stalking fixovaným pronásledovatelem	75
7.3.3.4	Stalking sadistickým pronásledovatelem	76
7.3.4	Typologie stalkerů na základě analýzy způsobů pronásledování	77
7.4	Oběti stalkerů.....	78
7.4.1	Dopad systematického pronásledování na oběť stalkingu	79
7.4.2	Pomoc obětem stalkingu.....	81
7.4.2.1	Doporučený postup oběti stalkingu vůči pachateli	81
7.4.3	Falešné oběti stalkingu.....	83
7.5	Limity a možnosti prognóz.....	84
7.5.1	Vícerozměrná klasifikace stalkerů	84
8	Shrnutí, závěry a doporučení de lege ferenda	86
	Seznam použité literatury	89
	Monografie	89
	Periodika	90
	Právní předpisy.....	91
	Judikatura	92
	Internetové zdroje	92

Jiné zdroje	93
Cizojazyčné resumé.....	94

1 Úvod

Nebezpečné pronásledování neboli stalking představuje moderní fenomén, kterému se v poslední době dostává stále více pozornosti. Děje se tak hlavně v oborech jako je kriminologie, forenzní psychologie i trestní právo. Vytvoření nového trestného činu bylo reakcí na zvyšující se počet případů pronásledování. Možnost postihu takových pachatelů představuje úlevu pro oběti stalkerů a efektivnější zamezení pokračování v takovém trestném jednání.

Stalking se v posledních dvou desetiletích stal (společně se sexuálním obtěžováním a mobbingem) v právních řádech moderních států právním institutem, který postihuje útoky na duševní integritu oběti a úmyslné narušení její osobní svobody.

Zájem o tento fenomén nastal díky případům obtěžování známých osobností, ale také kvůli několika případům obtěžování a pronásledování, které vyústily vraždou oběti na území České republiky. Byly zaznamenány dva případy, v médiích také hodně zmiňované, a to zastřelení ženy v roce 2008 před nákupním centrem v Praze a případ Michaely Malinké z roku 2007. V obou případech se oběti před nešťastnou událostí obrátily na Policii ČR. Malinká navíc spolupracovala s médii a se sdružením Bílý kruh bezpečí. Tyto dvě události vyvolaly vlnu nevěle mezi veřejností.

Těmto nešťastným událostem bylo možné podle všeho zabránit včasnou reakcí ze strany orgánů činných v trestním řízení. Z toho důvodu je důležité, aby existoval určitý manuál, jež určuje jakým způsobem řešit problematiku pronásledování. K tomu slouží různé výzkumy snažící se o poznání podstaty stalkingu, jeho příčin, analýza osobnosti stalkerů, jejich obětí a dále možnosti psychologické nebo policejní intervence, v případě spáchání trestného činu nebezpečného pronásledování. Všechny uvedené poznatky jsou nezbytné pro další práci policie, soudů, psychologů nebo státních zástupců. Následující text se tudíž snaží přiblížit podstatu tohoto nebezpečného fenoménu, který není možné pro jeho častý výskyt i na území České republiky nadále ignorovat. Porozumění stalkingu je předpokladem pro snižování jeho výskytu v naší moderní společnosti.

2 Historický vývoj a vymezení pojmu

Vymezení pojmu nebezpečného pronásledování a jeho historický vývoj v samostatné kapitole považuji za důležité, neboť si myslím, že poskytuje lepší náhled do celkové problematiky. Jev, který označujeme jako nebezpečné pronásledování (stalking), existuje v naší společnosti už dlouho, v posledních letech se však objevila potřeba tento jev přesně pojmenovat a zkoumat. V rámci rozvoje moderní technologie, se kterým se v tomto případě pojí také nové možnosti obtěžování, vznikla potřeba reagovat na nové formy protiprávního jednání a pachatele těchto činů efektivně potrestat.

Jelikož stalking zahrnuje více forem jednání, které tento pojem charakterizují a vymezují, je složité ho jednoznačně definovat. Jednotliví autoři v rozličných zemích definují stalking trochu jiným způsobem.

2.1 Definice pojmu

Hlavním rysem stalkingu podle Čírtkové je „obsesivní fixace známého nebo neznámého pachatele na určitou osobu, kterou pak obtěžuje systematicky a úporně nevyžádanou a nechtěnou pozorností“.¹ Stalker svojí oběť obtěžuje častými dopisy, neustálým telefonováním, posíláním SMS zpráv nebo také vyhledáváním její blízkosti. Jeho chování je motivováno obdivem (láskou), skutečným nebo údajným, možná je také motivace nenávistí. Cílem jeho chování je udržování kontaktu s osobou i přes její výslovný nesouhlas. Pojem stalking zahrnuje různé varianty pronásledování, jako je slídění, obtěžování a pronásledování. Podle autorky je stalking označován za „specifickou variantu násilí“². Pachatelé většinou uvádějí nepravdivé motivy svého pronásledování, jako např. tvrzení bývalého partnera, že pouze požaduje splacení peněz od bývalé partnerky, které vložil do vzájemného

¹ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2004, s. 225. ISBN 80-86473-86-4

²ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada, 2008, s. 55. ISBN 978-80-247-2207-8

vztahu za jeho trvání. A to, že ji čeká každý den před její prací, je proto, že je to jediné místo, kde jí má šanci potkat. Je to však pouze zástěrka skutečného motivu těchto pachatelů.

Doslovný překlad slova stalking značí pronásledovat, stopovat divokou zvěř, přiblížení se k ní. Jak uvádí prof. Helena Válková ve svém příspěvku do časopisu *Trestněprávní revue*, jeden z prvních pokusů vymezení pojmu pochází od amerických autorů Meloy a Gotthard³, kteří zahrnují pod pojem stalking *úmyslné, zlovolné a opakované pronásledování a obtěžování jiné osoby*. Válková dále uvádí, že v odborné literatuře se pod pojmem stalking zpravidla rozumí chování, kdy se pachatel zaměří na určitého člověka, po kterém slídí, obtěžuje ho a pronásleduje jej, vyhrožuje mu, často jej i fyzicky napadá a někdy i usmrtí. U své oběti svým chováním zároveň vyvolá pocity strachu, úzkosti a beznaděje.

Šámal popisuje pojem následovně: „dlouhodobé pronásledování jiného prováděné v konkrétních, zákonem taxativně stanovených formách jednání, které jsou způsobilé v jiném vzbudit důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých.“⁴

Občanské sdružení Bílý kruh bezpečí pojímá stalking jako různé varianty pronásledování v podobě více či méně zřetelného zastrašování či vyhrožování oběti, které zahrnuje jak psychické, tak až její fyzické terorizování často vedené nenávistí, pomstou nebo patologickou náklonností, které výrazně snižuje kvalitu jejího života a ohrožuje její bezpečí.⁵

Podle Visingera⁶ je cílem nebezpečného pronásledování systematicky a dlouhodobě psychicky týrat vyhlídnutou oběť a tím ji dohnat k sebevraždě nebo k jiným krajním řešením své zoufalé situace. Pachatel tak jedná z důvodu vyvolání strachu u oběti, a také kvůli pocitu ztráty svého jejího soukromí. Pronásledování

³MELOY, J.R. *Stalking (obsessional following): A review of some preliminary studies. Aggression and Violent Behaviour*. 1996, 147- 162 s. In: VÁLKOVÁ, H. Česká podoba stalkingu podle § 354 v širších než jen trestněprávních souvislostech. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č. 9, s. 257. ISSN 1213- 5313

⁴ŠÁMAL, P a kol. *Trestní zákoník II: komentář*. Praha: C.H. Beck, 2010. ISBN 978-80-7400-178-9

⁵VITOUŠOVÁ, M., ČÍRTKOVÁ, L., KLOUBEK, M., DURDÍK, T. *Pronásledování- hodnocení a řízení rizika (metoda SAM) v poradenské praxi Bílého kruhu bezpečí*. Praha: BKB 2007, s.3-5.

⁶VISINGER, R. Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č.11, s. 332. ISSN 1213-5313

a obtěžování osoby snižuje, a to výrazně, kvalitu jejího života, v některých případech může také ohrozit bezpečí oběti.

Andrea Buskotte⁷ považuje stalking za „obecně velmi nebezpečný fenomén, neboť se jedná o úmyslné, zlovolné pronásledování a obtěžování jiné osoby, které snižuje kvalitu jejího života a ohrožuje její bezpečnost“. Nebezpečnost jednání pachatele vidí zejména v tom, že stalker může svou oběť dohnat až k nervovému zhroucení, někdy tento psychoteror ohrožuje samotný život oběti. Jedná se o obtěžování jakýmkoli prostředky, které se stupňuje od méně závažných forem k těm více nebezpečným. Začíná nevinným sledováním, pokračuje vyhrožováním různými způsoby a končí formami jednání vyvolávajícími u oběti pocit strachu z případného ohrožení života a zdraví.

Jelínek⁸ uvádí, že „za stalking se obvykle považuje zlovolné, úmyslné, opakované a dlouhodobé obtěžování jiné osoby, která toto pocítuje jako příkoří a snižuje jí to vzhledem k intenzitě obtěžování, četnosti, příp. i strachu z vlastní bezpečnosti kvalitu života.

Definici přečinu⁹ nebezpečného pronásledování poskytuje také trestní zákoník č. 40/2009, ve svém § 354. Přečin je definován takto: „*Kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmu jemu nebo jeho osobám blízkým, vytrvale je prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje, omezuje jej v obvyklém způsobu života, nebo zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu.*“

Většina autorů při definici pojmu nebezpečného pronásledování vychází ze společných rysů typických pro stalking, což jsou systematickost pronásledování, dlouhodobost a opakovanost se záměrem pachatele vyvolat u oběti pocit strachu a ohrozit její osobní integritu. Pachatelovo jednání představuje pro oběť psychickou

⁷BUSKOTTE, A. *Z pekla ven: žena v domácím násilí*. Přel. M. Burger. 1.vyd. Brno: Computer Press, 2008, s. 46- 47. ISBN 978-80-251-1786-6

⁸JELÍNEK, J. a kolekt. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. 1.vyd. Praha: Leges, 2009, 788 s. ISBN 978-80-87212-24-0

⁹Podle TrZ se trestné činy dělí na zločiny a přečiny. Ustanovení §14 TrZ definuje přečiny jako všechny nedbalostné trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na nichž trestní zákoník stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí do pěti let. TrZ v § 354 stanovuje pro nebezpečné pronásledování horní hranici tři roky, tudíž je nebezpečné pronásledování přečinem.

zátěž, výrazně mění život osoby a ohrožuje její bezpečnost a soukromí. Pachatel často útočí nejenom na samotnou oběť, ale obtěžuje i její blízké okolí. Rozšiřuje o její osobě různé nepravdy, protože se jí snaží ze všech sil uškodit. Kontaktuje osoby v její blízkosti, pomlouvá ji, aby zničil a pošpinil její dobré jméno. Někdy dokonce jménem oběti objednávají rozličné zboží a způsobuje jí tím značné finanční problémy.¹⁰

2.1.1 *Kyberstalking (cyber-stalking)*

Kyberstalking definujeme jako online variantu obdobného jednání, jež probíhá i v nevirtuálním prostředí. Jedná se o opakované využití internetu, emailu nebo jiných elektronických komunikačních prostředků využitých k obtěžování, vyděšení nebo ohrožení konkrétních jednotlivců.

O kyberstalkingu hovoříme v případě, kdy k pronásledování dochází elektronickou formou. Pachatel využívá k pronásledování elektronických prostředků, opakovaně a dlouhodobě kontaktuje oběť přes email, chat, ICQ, Skype atd. Jedná se o zneužívání online komunikace k nabízení nevyžádaných služeb a věcí, virtuální pronásledování, obtěžování a zastrašování přes internet. Dochází k tomu většinou v chatovacích místnostech zasíláním virů a spamů.¹¹ Obsah těchto zpráv je často veselý a lichotivý, ale může být také urážlivý, zastrašující a vulgární. V nejednom případě pachatel začíná s lichotivými zprávami ve snaze získat náklonnost oběti, ale časem často přechází do vulgárních a invektivních slovních projevů. Snaží se také u oběti vyvolat pocit viny, pocity strachu a nejistoty.¹²

¹⁰BUSKOTTE, A. *Z pekla ven: žena v domácím násilí*. Přel. M. Burger. 1.vyd. Brno: Computer Press, 2008, s. 46- 47. ISBN 978-80-251-1786-6

¹¹NAVRÁTILOVÁ, J. Stalking. In Dny práva - 2009, Brno: Masarykova univerzita, 2009, 9 s. Dostupné také z WWW: < http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2009/files/intro.html> . ISBN: 978-80-210-4990-

¹²KOPECKÝ, K. *Stalking a kyberstalking*. Nebezpečné pronásledování (studie). Olomouc: 2010. ISBN 978-80-254-7737-3

2.2 Historický vývoj

Stalking je považován za moderní fenomén, který se rozšířil hlavně z důvodu vzniku nových, modernějších technologií, čímž se zvýšily možnosti sledování osoby. Paní docentka Čírtková¹³ však upozorňuje, že v oboru psychiatrie je znám již dlouho. Autorka dále uvádí, že v 18. století se psychiatr Pinel a jeho žák Esquirol zabývali pojmem erotomanie (osoba- erotoman se domnívá, že je milován někým jiným, což nemá reálný ani objektivní podklad).

„Erotické poblázněnosti“ (původně výraz od autora Kretchmera) se ve 20. století věnovali i další autoři. Podnětem pro jejich výzkum byl případ 53leté Francouzky, která byla přesvědčena, že ji miluje král Jiří IV., a jakýkoliv pohled považovala ze strany krále za projev lásky. Francouzský psychiatr Clérambault však podotýká, že motivem jejího chování by mohly být spíš pýcha, pocit mimořádnosti. De Clérambault uvedl typický vývoj pronásledování, rozdělil ho na tři stadia. Prvním je stadium pýchy, kdy se erotoman osobě namlouvá a dvoří, v této fázi očekává od své oběti kladnou odpověď na jeho city. Ve druhém stadiu zklamání je erotoman nahlodáván obavami, cítí se být dotčen odmítnutím nebo negativním postojem oběti, často oběť zahrnuje výtkami a obviňováním. V posledním stadiu hněvu se projevuje agrese, vydírání, či vyhrožování oběti.

Ve druhé polovině 20. století dochází ke změně pohledu na tento problém. Změna postoje k tomuto fenoménu souvisí s nárůstem počtů případů pronásledování a jejich medializace. Tento nárůst je spojen především s rozvojem moderních technologií a tím i rozšířené možnosti způsobů pronásledování (telefonní teror, cyberstalking apod.). Prvním nejznámějším případem byla posedlost Johna Hinckleye americkou herečkou Jodie Foster. Několikrát se ji snažil kontaktovat dopisy a také se jí dvořil. Jeho posedlost vyvrcholila pokusem o atentát na

¹³ČÍRTKOVÁ, L. Psychologické poznatky k nebezpečnosti pronásledování (stalking). *Kriminalistika*. 2004, roč. 6, č. 4, s. 274. ISSN 1210- 9150

amerického prezidenta Ronalda Reagana. Tato událost byla důvodem, že tento jev začali odborníci zkoumat i z vědeckého hlediska.¹⁴

Postupem času se začala problémem „umanutého obtěžování druhé osoby nevyžádanou a odmítanou pozorností“ zabývat i kriminalistika, a pojem erotomanie byl nahrazen pojmem stalking (výraz zahrnuje více podob jednání a zdůrazňuje spojení systematickosti pronásledování s násilím). Otázky ochrany oběti či pravděpodobnosti vyústění pronásledování do fyzického násilí jak vůči samotné oběti, tak i vůči třetí osobě (osoba blízká oběti), se dostávají na první místa.¹⁵

Pod pojem se nezahrnuje pouze erotický obdiv, ale také např. pronásledování na základě zaměstnaneckých vztahů (nadřízený - podřízený), osobních kontaktů (bývalí partneři), obchodních (klient a obchodník) nebo profesionálních kontaktů (lékař a pacient). Zařazujeme sem rozličné podoby psychického teroru motivovaného jak nenávistí, tak pomstou.¹⁶

V České Republice se problematice nedostávalo hned od začátku dostatečné pozornosti, ale tento jev byl přesto aplikační praxí znám. Odborníci si museli vymezit problém sami, aby s ním vůbec mohli určitým způsobem pracovat.¹⁷ Potřebu zabývat se tímto jevem na poli politickém však bohužel, jako vždy, vyvolaly až medializované případy končící smrtí.¹⁸ S výzkumy pronásledování se na našem území, na rozdíl do zahraničí (začátek 90. let 20. století, např. Boon a Sheridan 2002), nepotkáváme.

Podle Čírtkové¹⁹ svoji úlohu ve zviditelnění stalkingu sehrály tři skutečnosti. První je „poměrně rozšířený výskyt tohoto jevu dle viktimologických výzkumů.“ Podle výzkumu v USA 8% žen a 2% mužů mělo zkušenost s pronásledováním, jinak tomu nebude podle odborníků ani v Evropě. Druhou skutečností jsou „závažné psychické

¹⁴STANDLER, M. *Stalking v kontextu domácího násilí*. Brno, 2008. 8 s. Bakalářské práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. 2008-05-12.

¹⁵ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada, 2008, s. 53-54. ISBN 978-80-247-2207-8

¹⁶ČÍRTKOVÁ, L. Psychologické poznatky k nebezpečnosti pronásledování (stalking). *Kriminalistika*. 2004, roč. 6, č. 4, s. 274. ISSN 1210-9150

¹⁷ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada, 2008, s. 54. ISBN 978-80-247-2207-8

¹⁸Známé dva medializované případy popsány již v úvodu.

¹⁹ČÍRTKOVÁ, L. Psychologické poznatky k nebezpečnosti pronásledování (stalking). *Kriminalistika*. 2004, roč. 6, č. 4, s. 275. ISSN 1210-9150

následky pro oběť“. Pronásledované osoby většinou trpí poruchami spánku, jedna čtvrtina z nich trpí sebevražednými myšlenkami, často mění své zaměstnání nebo povolání, aby unikly před obtěžováním. Poslední je „*hrozba fyzického násill*“. Podle výzkumu 64% pachatelů vyhrožuje, 40% poškozujje majetek, 36% napadá fyzicky, 6% napadá třetí osoby a 2% bohužel končí až smrtí.

V Evropě nemá anti-stalkingová legislativa dlouhou tradici. V Posledních pěti letech v Rakousku a v Německu se začal zvyšovat zájem o právní regulaci tohoto trestného činu. V Rakousku v roce 2006 a v Německu o rok později došlo k přijetí nového trestného činu stalking.²⁰

Na oddělení soudní psychologie v Darmstadtu pod vedením prof. Hansa Georga Vossa probíhá všeobecný výzkum věnovaný zkoumání stalkingu. Je vedena telefonická poradna, která slouží osobám pronásledovaným, ale i samotným pronásledovatelům. Vedou se také diskusní fóra, kde je možné o tomto problému diskutovat. Policie začala tento proces po vážném incidentu, kdy jedna žena pronásledovala jinou 24 hodin, zničila jí auto a nakonec i fyzicky těžce zranila. Následně se ukázalo, že oběť se v tomto případě již několik měsíců snažila vyhledat pomoc, ale neuspěla. Z důvodu, aby se takový případ už neopakoval, se v Brémách a v jiných městech zřídilo několik center poskytujících pomoc takto postiženým osobám. V první řadě se na každé policejní stanici jmenoval jeden zmocněnec, který poskytoval pomoc obětem stalkingu, později byl při státním zastupitelství vytvořen zvláštní referát pro boj proti stalkingu.²¹

V USA byla prvním státem, který kriminalizoval nebezpečné pronásledování Kalifornie v roce 1990. Příčinou takové reakce byly „stalkingové“ případy koncem 80. let 20. století. V průběhu tří let každý stát USA zavedl nové trestní jednání-stalking, pod rozličným označením jako např. „criminal harassment“ (trestné obtěžování, pronásledování) nebo „criminal menace“ (ohrožování, hrozba).

Po zavedení trestnosti takového jednání ihned vzrostl počet případů a trestních oznámení. USA je průkopníkem výzkumů zabývajících se tímto trestním jednáním,

²⁰VÁLKOVÁ, H. Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č. 9, s. 259. ISSN 1213-5313

²¹TŮMOVÁ, Š. *Stalking-stalkerství. Nová forma psychického teroru*. [online]. [16-03-2012]. Dostupné z WWW: afp.wz.cz/clanky/doc/Stalking.doc

a odborné společnosti poskytla množství poznatků o případech nebezpečného pronásledování.²²

Právě v této zemi v roce 1990 vznikla specializovaná policejní jednotka s názvem „Threat Managment Unit“ s vedoucím kapitánem Robertem Martinem. Byla to reakce policie na zabití slavné herečky R. Schaefferové před jejím domem, a to svým obdivovatelem, ale také případy vražd bývalých partnerů po skončení vztahu. Většina obětí byly slavné osobnosti, ale častěji se vyskytovaly případy pronásledování i obyčejných lidí. Jednotka se snažila předcházet útokům na takto pronásledované osoby a zabránit pokračování. V USA od roku 1994 také funguje skupina policistů, právníků, psychologů, kteří se věnují aktuálním případům a snaží se najít nové přístupy, aby zabránili takovému jednání a eliminovali jeho pokračování.²³

Velká Británie zaujímá první místo v pomoci obětem nebezpečného pronásledování, co se evropských zemí týká. Vydávají se příručky pro policisty, kteří jsou tak schopni rychle a efektivně takovým osobám v případě potřeby pomoci.²⁴ V Anglii a ve Walesu bylo pronásledování kriminalizované uzákoněním tzv. „Protection of Harassment Act“ v roce 1997. Představoval trestní delikt, za který je možné udělit trest odnětí svobody na 6 měsíců nebo absolvovat kurz chování. Soud kromě toho může nařídít omezující nařízení. V případě porušení těchto omezení může soud rozhodnout o trestu odnětí svobody, ne však více než na pět let. Přísněji se bude hledět na pachatele, který pronásledováním způsobil oběti psychickou nebo fyzickou újmu.

²²TŮMOVÁ, Š. *Stalking-stalkerství. Nová forma psychického teroru*. [online]. [16-03-2012]. Dostupné z WWW: afp.wz.cz/clanky.doc/Stalking.doc

²³ČÍRTKOVÁ, L. Psychologické poznatky k nebezpečnosti pronásledování (stalking). *Kriminalistika*. 2004, roč. 6, č. 4, s. 275. ISSN 1210- 9150

²⁴TŮMOVÁ, Š. *Stalking- stalkerství, nová forma psychického teroru*. [online]. [16-03-2012]. Dostupné z WWW: afp.wz.cz/clanky.doc/Stalking.doc

3 Zahraniční modely trestního postihu stalkingu

Skutková podstata nového trestného činu v českém trestním zákoníku byla navržena podle modelu trestního postihu v německém trestním zákoníku (§ 238 německého dále jen TrZ), v rakouském trestním zákoníku (§ 107a rakouského TrZ), ale i podle modelů některých států v USA.

V této kapitole bych chtěla nastínit odlišnosti v zahraničních úpravách trestního postihu stalkingu. Vybrala jsem si země, které nejvíce ovlivnily úpravu v České republice, a zemi (Itálie), která je svojí úpravou podobná české trestněprávní úpravě.

3.1 Trestněprávní úprava v Rakousku a v Německu

Jestli bych měla zhodnotit nejlepší, resp. nejzajímavější model úpravy stalkingu, tak bych asi zmínila dva názory odborníků publikovaných v *Trestněprávní revue*. Prvním je pohled paní prof. Válkové (*Trestněprávní revue* č. 9/2009, str. 260), která se spíše přiklání k německé úpravě. Její výhodu vidí především v možnosti postihnout i taková jednání, které nejsou v příslušném ustanovení uvedena, v době vzniku zákona neexistovala a objeví se v budoucnu (vše souvisí s rozvojem moderních technologií a nových možností obtěžování), lze je z důvodu nebezpečnosti postihnout. Na druhé straně však určitou výhodu má i rakouská úprava, která umožňuje postihovat i méně nebezpečné formy stalkingu, což je podle autorky potřebné a dokazují to i „statistiky publikované za prvních šest měsíců po účinnosti rakouské novely trestního zákoníku, kdy v tomto období bylo v Rakousku podáno celkem 930 trestních oznámení.²⁵

Pan Visinger je toho názoru, že skutečnost, že podle výše uvedené statistiky byl podán vysoký počet trestních oznámení, neznamená, že rakouská úprava vhodně reagovala na potřebu regulovat méně nebezpečné formy stalkingu. Tudíž tvrdí, že z

²⁵VÁLKOVÁ, H. Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č. 9, s. 260. ISSN 1213-5313

četnosti trestních oznámení ještě nutně nevyplývá „potřebnost a legitimita dané trestní normy“. Jako příklad uvádí případ, kdy do trestního řádu by zákonodárce znova zařadil trestní čin příživnictví. Ihned by bylo podáno tisíce trestních oznámení, nebyla by to však známka potřeby této trestní normy.²⁶

Rakouská a německá úprava má mezi ostatními významné postavení, protože výrazně ovlivnila českou trestněprávní úpravu. Ani jedna však neobsahuje, na rozdíl od té české, ustanovení o vzbuzení důvodné obavy.

3.1.1 Trestněprávní úprava v Rakousku

V Rakousku byly provedeny, co se týče nebezpečného pronásledování a jeho možného postihu, dvě novely. První je novela trestního zákoníku, která nabyla účinnosti 1.7.2006 a druhá je novela exekučního řádu.

3.1.1.1 Novela rakouského trestního zákoníku

Ustanovení § 107 a rakouského TrZ²⁷ definuje nebezpečné pronásledování

neboli „Beharrliche Verfolgung“ jako:

- 1) Kdo neodbytně pronásleduje jiného, bude potrestán trestem odnětí svobody až na jeden rok.
- 2) Neodbytně pronásleduje jiného ten, kdo po delší dobu nepřípustně zhoršuje způsob jeho života tím, že:
 1. Vyhledává jeho blízkost

²⁶VISINGER,R. Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č.11, s. 335. ISSN 1213-5313

²⁷Neoficiální překlad skutkové podstaty trestného činu Beharrliche Verfolgung v §107a rak. TrZ a §382 rak. exekučního řádu provedla paní prof.Válková, který publikovala v *Trestněprávní revue* č.9/2009 na str. 259

2. Kontaktuje jej pomocí telekomunikačních nebo jiných komunikačních prostředků nebo prostřednictvím třetí osoby
3. Za použití osobních údajů pro něj objedná zboží nebo služby nebo
4. Za použití jeho osobních údajů dovede třetí osobu k tomu, že s ním naváže kontakt

3.1.1.2 Novela rakouského exekučního řádu

V případě neodbytného pronásledování podle odst. 2 č. 2. je možné stíhat pachatele pouze na základě podnětu pronásledované osoby. Podle § 382 exekučního řádu lze „*dodržování zákazu zásahu do osobní sféry zajistit prostředky*“ jako jsou zákaz navazovat osobní kontakty, zákaz telefonického a jiného způsobu navazování kontaktů, zákaz pobytu na předem stanovených místech apod.²⁸ V Rakousku proběhlo kromě hmotně právního vymezení trestního činu stalkingu také vymezení prostředků zajištění dodržování uloženého zákazu soudem.

Podle prof. Válkové²⁹ nová skutková podstata „míří pouze na takové jednání, která výrazně zhoršují dosavadní životní způsob oběti jako taková je nelze jinak trestně kvalifikovat (proto pod ní není např. zahrnuta ani újma na zdraví, které lze v Rakousku kvalifikovat jako jiné trestné činy)“.

3.1.2 Trestněprávní úprava v Německu

Trestný čin stalking byl do německého trestního řádu zakomponován novelou TrZ, která nabyla účinnosti dne 31.3.2007. Ve svém § 238 stanovuje, že trestný čin *obtěžování (něm. Nachstellung)* spáchá ten, kdo „*neoprávněně jiného obtěžuje tím, že neodbytně vyhledává jeho blízkost, pokusí se s ním pomocí telekomunikačních nebo*

²⁸VÁLKOVÁ, H. Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č. 9, s.259-260. ISSN 1213-5313

²⁹VÁLKOVÁ, H. Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č. 9, s. 260. ISSN 1213-5313

*jiných komunikačních prostředků nebo třetí osoby navázat kontakt, zneužitím jeho osobních údajů pro něj objedná zboží nebo služby nebo přijme jiného k tomu, aby s ním navázal kontakt, ohrožuje jej nebo jemu blízkou osobu na životě, zdraví nebo svobodě nebo se dopustí jiného srovnatelného jednání a tím závažně zhorší způsob jeho života.*³⁰

V odstavcích 2 až 3 se nachází kvalifikovaná skutková podstata, která stanovuje vyšší trestní sazby v případech, kdy pachatel takovým jednáním přivede oběť anebo její osobu blízkou do ohrožení života, způsobí těžkou újmu na zdraví nebo svým činem způsobí smrt.

3.1.3 Srovnání rakouské a německé právní úpravy

Ve srovnání s rakouskou právní úpravou trestného činu pronásledování zahrnuje ta německá i nejzávažnější formy stalkingu (smrt, újma na zdraví), které mohou být způsobeny nejen samotným obětem, ale i osobám blízkým oběti (členové rodin, partneři). Jak v rakouské, tak i v německé úpravě, jsou přesně popsána zakázaná jednání. Přednost německé úpravy vidí autorka v možnosti postihu i jednání do budoucna, které v době přijetí novely nebylo známo, ale i tak může mít pro oběť závažné následky (např. nové způsoby získávání osobních údajů a jejich zneužití). Ve svém odstavci 4 § 238 vymezuje, že lze trestný čin stíhat pouze na návrh, tedy jej považuje za *soukromožalobní delikt*. Dále však uvádí, že jestli existuje zvláštní veřejný zájem na trestním stíhání, může vyšetřující orgán stíhat delikt z úřední moci.

Německá úprava nebezpečného pronásledování obsahuje mírněji trestnou skutkovou podstatu (privilegovanou skutkovou podstatu) ve vztahu k vraždě a k těžkému ublížení na zdraví. Pojetí stalkingu v rakouském trestním zákoníku je logičtější a důkladnější, neboť zahrnuje méně závažné formy jednání, které jsou však

³⁰Neoficiální překlad skutkové podstaty trestného činu „obtěžování“ (Nachstellung) provedla paní prof. Válková v Trestněprávní revue č. 9/2009 na str. 260.

pro stalking typičtější. Český zákonodárce se inspiroval spíše rakouskou úpravou, proto je trestní sazba pro tento trestný čin mírnější.³¹

3.2 Trestněprávní úprava v Itálii

V Itálii, stejně jako v ostatních zemích, vyvolaly potřebu zavedení nového trestného činu objevující se případy stalkerů a jejich obětí, které přilákaly pozornost široké veřejnosti.

Zákonným opatřením (decreto legge) č. 11 ze dne 23. 2. 2009 byl do italského zákoníku vsunut čl. 612 pojmenovaný „pronásledování“. Formální znaky skutkové podstaty definuje podobně, jako český trestní zákoník vymezuje trestný čin nebezpečného pronásledování. Na rozdíl od české úpravy, pokud je tento čin spáchán na bývalém manželovi nebo na bývalém příteli, znamená to pro pachatele přitěžující okolnost. Trestní sazba je stanovena na šest měsíců až čtyři roky. V Itálii, stejně jako v Německu, může být pachatel stíhán pouze na základě soukromoprávní žaloby podané obětí takového trestného činu. Z úřední moci je stíhán pachatel pouze v případě, kdy je obětí mladistvý, nebo když je pachatel stíhán v souběhu za jiný trestný čin, který se stíhá ex offo. Co se týká objektivní stránky nebezpečného pronásledování, musí se jednat o vytrvalé obtěžování, nestačí pouze obtěžování náhodné.³² Jedná se o trvalé obtěžující nebo výhružné chování pachatele, které u oběti může vyvolat stav úzkosti nebo strachu. Způsobuje pocit strachu z ohrožení nejen vlastního zdraví a života, ale i rodiny a osob blízkých, nutí ji měnit obvyklý způsob života.

³¹VISINGER,R. Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č.11, s. 335. ISSN 1213-5313

³²VISINGER,R. Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č.11, s. 336. ISSN 1213-5313

3.3 Trestněprávní úprava v USA a Velké Británii

Vývoj stalkingu, ale i samotná trestněprávní úprava fenoménu na území států USA a Velké Británie, byla a je odlišná od evropských států. Je to dáno hlavně tím, že evropské země zařazujeme do kontinentálního typu právní kultury, naopak státy USA a Velká Británie do angloamerického právního systému. Kontinentální typ právní kultury se od angloamerického odlišuje právní terminologií, dělením práva na soukromé a právo veřejné i určitými zvláštnostmi v pojetí právního státu. Liší se také v pramenech práva (zákon v kontinentálním systému a precedent v angloamerickém) i v postavení soudců z hlediska tvorby práva.³³

3.3.1 *Úprava nebezpečného pronásledování v USA*

V USA je úprava stalkingu různá podle jednotlivých zemí. Každý jeden stát má vlastní úpravu postihu nebezpečného jednání. Jak jsem se už zmínila výše, v kapitole Historický vývoj, toto jednání se v USA začalo kriminalizovat v 90. letech 20. století. První zemí, která zavedla ustanovení postihující stalking, byla Kalifornie. Následovně jednotlivé země začali vytvářet právní rámec postihování protiprávního jednání s cílem postihnout pachatele stalkingu, a zároveň chránit oběť trestného činu a zabránit delikventovi dalšímu obtěžování. Stalking je definován jako způsob jednání zaměřené na konkrétní osobu, které může způsobit, že jinak rozumná osoba začne mít strach. Oběť se strachuje o vlastní život nebo o členy své rodiny, případně měla osobně zkušenost s ohrožujícím chováním pachatele. Jednotlivci jsou klasifikováni jako oběti, pokud zažili alespoň jeden ze sedmi forem stalkingu, a to dvakrát nebo vícekrát ve svém životě. Nejfrekventovanější formy stalkingu zahrnují:

³³GERLOCH, A. *Teorie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, s. 112-115. ISBN 978-80-7380-023-9

nechtěné telefonní hovory, nevyžádané emaily nebo dopisy, rozšiřování pomluv a nepravdivých informací o oběti.³⁴

3.3.2 Úprava nebezpečného pronásledování ve Velké Británii

V Anglii a ve Walesu představuje stalking trestní delikt, za který je možné udělit trest odnětí svobody na 6 měsíců, nebo absolvovat kurz chování. Soud kromě toho může nařídit omezující nařízení. V případě porušení těchto omezení může soud rozhodnout o trestu odnětí svobody, ne však na více než pět let. Přísněji se bude hledět na pachatele, který pronásledováním způsobil oběti psychickou nebo fyzickou újmu.

Již před samotnou úpravou trestného činu jednotlivá jednání, která charakterizují stalking, bylo možné postihnout na základě tzv. „Malicious Communication Act 1988“ a „Telecommunication Act 1984“ (dnes známé pod názvem Communication Act 2003). Zahrnují jednání jako neslušné (nemravné), urážlivé nebo výhrušné telefonáty, posílání výhrušných nebo urážlivých dopisů nebo elektronická komunikace takové formy a jiné urážlivé neslušné projevy druhým osobám. Získat důkaz deliktu spáchaného tímto způsobem umožňoval tzv. „the Regulation of Investigatory Powers Act“, který umožňoval orgánům činným v trestním řízení spěšně získat záznam uskutečněné komunikace.

V Skotsku bylo ustanovení postihující stalking zavedeno tzv. „the Protection from harassment Act“. Stalking se nepovažuje za trestný čin, ale spadá pod „law of delict“ (právo zabývající se trestnými činy). Oběti stalkingu mohou proti údajným pachatelům podat žalobu a žádat zákaz přibližování se, nebo také požadovat uložení ze strany soudce, tzv. non-harassment order (příkaz neobtěžovat, zákaz obtěžování), porušením kterého vzniká odpovědnost za trestný čin (ačkoli samotný stalking trestným činem není).

³⁴Crime statistics, data and legal resources [online]. [12-03-2012]. Dostupné z WWW: <http://crime.about.com/od/stats/a/stalkingstats.html>

4 Postih stalkingu před přijetím nového trestního zákoníku

V trestním zákoníku (dále jen TrZ) z roku 1961³⁵ nebyl trestný čin nebezpečného pronásledování do zvláštní části zařazen. Před přijetím nového trestního zákoníku³⁶ (před 31.12.2009) bylo možné postihnout zakázané jednání odpovídající stalkingu několika trestnými činy. Ustanovení trestných činů uvedených ve zvláštní části trestního zákoníku představovaly možnost sankcionovat taková protiprávní jednání, zcela však nevystihovaly podstatu tohoto jevu. Na druhé straně neexistovaly jiné eventuality postihu nebezpečného pronásledování. A pouze prostřednictvím těchto právních institutů bylo možné reagovat na nebezpečnost jednání a zároveň zabránit v jeho pokračování.

4.1 Možnosti postihu nebezpečného pronásledování podle trestního práva

V této subkapitole budu pracovat s jednotlivými skutkovými podstatami, abych tak mohla přiblížit podoby postihu před nabytím účinnosti zákona č. 40/2009 Sb. (trestní zákoník v platném znění).

Mezi skutkové podstaty aplikovatelné na některé projevy stalkingu patřili (nadále jsou součástí trestního zákoníku, z. č. 40/2009):

- § 178 Neoprávněné nakládání s osobními údaji
- § 197a Násilí proti skupině obyvatelů a jednotlivci
- § 202 Výtržnictví
- § 206 Pomluva
- § 209 Poškození cizích práv
- § 215 Týrání svěřené osoby
- § 215a Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě
- § 219 Vražda
- § 221 Úmyslné ublížení na zdraví
- § 222 Úmyslná těžká újma na zdraví

³⁵Zákon č. 40/1961 Sb., trestní zákoník, platný do 31.12.2009

³⁶Zákon č. 140/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění

- § 230 Účast na sebevraždě
- § 231 Omezování osobní svobody
- § 231 Zbavení osobní svobody
- §235 Vydírání
- § 237 Útisk
- § 238 Porušování domovní svobody
- § 239 Úmyslné porušení tajemství dopravovaných zpráv
- § 240 Úmyslné prozrazení nebo využití tajemství dopravovaných zpráv
- § 241 Znásilnění
- § 257a Poškození a zneužití záznamu na nosiči informací.³⁷

Jednotlivé formy jednání spadajících pod nebezpečné pronásledování představovaly škálu od méně závažných forem po více závažné, s odpovídajícími sankcemi. Také objekty ochrany trestných činů jsou ve výše uvedených skutkových podstatách odlišné, tudíž i jejich umístění ve zvláštní části z. č. 140/1961 Sb. bylo jiné. Ve starém trestním zákoníku byla hierarchie hodnot chráněných trestním právem odlišná než v novém trestním zákoníku. Tomu nasvědčuje uspořádání jednotlivých Hlav ve zvláštní části TrZ. Zákonodárce při tvorbě nového TrZ vycházel z prvotní ochrany zájmů jednotlivce před ochranou zájmů společnosti. Tak např. trestné činy proti republice, které se nacházely na prvním místě ve staré právní úpravě, byly zařazeny v nové úpravě až do Hlavy IX.

4.1.1 *Trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných*

Do Hlavy třetí se zařazoval trestný čin neoprávněné nakládání s osobními údaji. To znamená, že pokud pachatel podle ustanovení § 178 TrZ³⁸ neoprávněně zdědil, zpřístupnil nebo jinak zpracoval osobní údaje o jiném shromážděné v souvislosti s výkonem veřejné správy, dopouštěl se podle tohoto ustanovení trestného činu, za který mohl být odsouzen až na tři léta k trestu odnětí svobody nebo

³⁷VÁLKOVÁ, H. Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č. 9, s. 261. ISSN 1213-5313

³⁸Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákoník, platný do 31.12. 2009, § 178

zákazu činnosti. Sankcionovalo se jednání, které narušovalo právo na ochranu osobních údajů a zákaz zneužívání těchto soukromých dat.

4.1.2 Trestné činy hrubě narušující občanské soužití

Trestný čin násilí proti skupině obyvatel nebo jednotlivci (§ 197a), výtržnictví (§ 202), pomluvy (§ 206), poškozování cizích práv (§ 209) byly začleněny do Hlavy páté TrZ z roku 1961. První trestný čin (§ 197 a) představuje formu jednání, která je uvedena také v nové úpravě TrZ v § 354 odst. 1 písm. a). Jedná se o vyhrožování usmrcením nebo těžkou újmou na zdraví takovým způsobem, že vyvolává důvodnou obavu.

Výtržnictví podle § 202 z. č. 140/1961 Sb. spáchal ten, kdo se dopustil na veřejnosti hrubé neslušnosti nebo výtržnosti zejména tím, že napadl jiného. Stalker, který napadl svoji oběť na veřejnosti, mohl být tedy postížen podle tohoto ustanovení. Trestný čin podle §206 představuje sdělení nepravdivých údajů, který byl způsobilý zejména poškodit oběť v zaměstnání, narušit rodinné vztahy nebo způsobit jinou vážnou újmu. Pachatel v úmyslu poškodit objekt svého zájmu rozšiřoval o oběti nepravdivé, choulostivé a osobní údaje, jejichž prozrazení nebo šíření mohlo způsobit oběti vážnou újmu. Posledním trestným činem, který patřil do této hlavy, bylo poškozování cizích práv, kterého se pachatel dopouštěl, pokud někomu způsobil vážnou újmu na právech tím, že ho uvedl v omyl nebo využil něčího omylu. Ustanovení § 209 však asi nejméně vystihovalo podstatu nebezpečného pronásledování.

Všechny výše zmíněné trestné činy umožňovaly uložení trestu odnětí svobody až na dva roky, popřípadě možnosti uložení peněžitého trestu nebo zákazu činnosti. V některých případech bylo možné uložení trestu odnětí svobody až na tři roky (§ 209 odst. 2, § 202 odst. 2).

4.1.3 *Trestné činy proti rodině a mládeži*

Hlava šestá zahrnovala trestné činy proti rodině a mládeži. Ochranu těchto objektů považoval zákonodárce při tvorbě nového trestního zákoníku za důležitou, a proto ji zařadil na čtvrté místo. Jednalo se o trestné činy týrání svěřené osoby (§ 215) a týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě (§ 215a). Týrání buď osoby, která je v péči nebo výchově pachatele (§ 215), nebo týrání osoby blízké nebo jiné osoby žijící ve společné domácnosti s pachatelem (§ 215a). Typicky to byly případy obětí svých vlastních partnerů nebo manželů, nebylo to však pravidlem. Oběti, které jednáním vykazujícím znaky nebezpečného pronásledování takovéto osoby ohrožovaly, se mohly bránit podle výše zmíněných ustanovení. Pokud však pachatelem byl úplně neznámý člověk, oběť se podle těchto ustanovení bránit nemohla, musela požadovat ochranu podle jiných ustanovení.

4.1.4 *Trestné činy proti životu a zdraví a trestné činy proti svobodě a lidské důstojnosti*

Trestné činy proti životu a zdraví (*Vražda* § 219, *Ublížení na zdraví* § 221 a § 222, *Účast na sebevraždě* § 230) představují a vždy představovaly, společně s trestnými činy proti svobodě a právům na ochranu osobnosti (*Omezování osobní svobody* § 231, *Vydírání* § 235, *Útisk* § 237, *Porušování domovní svobody* § 238, *Porušování tajemství porušovaných zpráv* § 239 a § 240) a s trestnými činy proti lidské důstojnosti v sexuální oblasti (*Znásilnění* § 241), zásah do nejcitlivějších oblastí lidského života. Z toho důvodu jsou v novém trestním kodexu zahrnuty na první tři místa. Ve staré trestněprávní úpravě však byly zařazeny až na sedmé a osmé místo.

Nejzávažnější způsob jednání pachatele bylo jednání, které bylo ukončeno usmrcením oběti. Takový pachatel byl trestně odpovědný za trestný čin vraždy podle § 219 neplatného TrZ (v současnosti je také možné pachatele stalkingu stíhat

v případě usmrcení oběti za trestný čin vraždy podle TrZ z roku 2010). Pouze 2% případů končily usmrcením, musíme proto říct, že ochrana podle tohoto ustanovení byla v prvním řadě pro oběť již zbytečná a nepředstavovala velkou skupinu obětí stalkingu. Pokud jinému ublížil úmyslně na zdraví nebo způsobil těžkou újmu na zdraví, byl postizitelný podle § 221 a § 222 TrZ.

Omezování osobní svobody, vydírání, útisk a porušování domovní svobody výrazně zasahují do práva každého člověka na osobní svobodu. Jednání podle těchto ustanovení představovala sice méně závažnou formu, než je vražda, ale výrazně omezovaly a postihovaly oběť takových trestných činů. Porušení tajemství dopravovaných zpráv dle § 239 a § 240 zasahuje do práva na soukromí, do práva listového tajemství.

4.2 Postih nebezpečného pronásledování podle občanského práva

Před nabytím účinnosti nového TrZ bylo možné pachatele stalkingu trestně stíhat, ale úprava postihu stalkingu byla nepřehledná a roztržitá. Jednání pachatele jako je časté kontaktování oběti sms zprávami, telefonováním, objednávání zboží nebo služeb nebylo možné přímo podle trestního zákoníku postihnout. Pokud tímto způsobem byla oběť, mohla se bránit prostředky občanského práva, obrana podle trestního práva nebyla možná.

Pachatel svým jednáním většinou zasahuje do práv na ochranu osobnosti, jejichž úpravu nalezneme v § 11 občanského zákoníku (dále jen ObčZ).³⁹ Podle tohoto ustanovení má každá fyzická osoba právo na ochranu své osobnosti, zejména života a zdraví, občanské cti a lidské důstojnosti, jakož i soukromí, svého jména a projevů osobní povahy. Na základě § 11 ObčZ se mohla takto obtěžovaná osoba domáhat žalobou, aby se pachatel zdržel jakéhokoli zásahu do takto chráněných osobnostních práv (jednalo se o tzv. negatorní žalobu).

³⁹Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, v platném znění, § 11

4.2.1 Předběžné opatření uložené soudem v občanskoprávním řízení

Z důvodu dlouhou dobu trvajících soudních řízení, se může oběť, která takovou žalobu podala, domáhat u soudu vydání tzv. předběžného opatření podle § 76b odst. 1 písm. b) občanského soudního řádu (dále jen OSŘ).⁴⁰ Bylo to potřebné zejména proto, že pachatel ani po podání žaloby v občanskoprávní věci nepřestával v obtěžování oběti.

Předběžné opatření může uložit předseda senátu účastníku, proti kterému návrh směřuje pouze v případě, že je ohrožen vážným způsobem život, zdraví, svoboda nebo lidská důstojnost navrhovatele.⁴¹ Tímto prostředkem může být uloženo zejména, aby: a) opustil společné obydlí, jakož i jeho bezprostřední okolí, nezdržoval se ve společném obydlí nebo do něj nevstupoval, b) nevstupoval do bezprostředního okolí společného obydlí nebo navrhovatele a nezdržoval se tam, c) se zdržel setkávání s navrhovatelem, nebo d) se zdržel nežádoucího sledování a obtěžování navrhovatele jakýmkoliv způsobem.

První případ se většinou týkal stalkerů z řad ex-partnerů, bývalých manželů kteří s obětí žili ve společné domácnosti. Pachatel musel podle rozhodnutí soudu opustit společný byt, dům atd., nebo pokud tam už nebydlel, nemohl tam vstoupit. V ostatních případech (ale i v případech ex-partnerů, ex-manželů) se pronásledovateli zakazoval jakékoliv navazování kontaktu s obětí, sledování nebo vyskytování se v přítomnosti obtěžované osoby.

Pokud byl stalker podezřelý ze spáchání přestupku, pak ho nebylo možné zadržet (§ 75 a § 76 trestního řádu), ani nechat zkoumat jeho duševní stav soudním znalcem (§ 116 a § 117 trestního řádu), a ani nemohl být vzat do vazby nebo jiné detence. Z toho vyplývá, že pachatel mohl nadále pokračovat ve svém jednání a nebylo možné mu v tom jakkoli zabránit. Vyskytovaly se případy, kdy soudce nenašel důvod pro vzetí do vazby v případě podezření z trestného činu vydírání, vyděrač nezanechal svého jednání a nebylo možné jeho jednání přerušit. Proto bylo

⁴⁰Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění, § 76 odst. 1 písm. b)

⁴¹GŘIVNA, T., MĚSÍČKOVÁ, L. *Stalking a jeho právní výklad* [online]. [10-03-2012]. Dostupné z WWW: <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/135/6/lang,czech/>. 2009

potřebné využívat předběžného opatření k zatímní úpravě vztahů mezi poškozeným a pronásledovatelem.⁴²

4.2.2 Porušení předběžného opatření uloženého soudem v občanskoprávním řízení a jeho následky

Pokud by pachatel porušoval zákaz uvedený v předběžném opatření, dopouštěl by se trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí a vykázání podle § 171 odst. 4 TrZ.⁴³ Podle znění tohoto ustanovení, kdo se dopustí závažného nebo opakovaného jednání, aby zmařil rozhodnutí o předběžném opatření soudu, kterým se ukládá povinnost dočasně opustit a zdržet se vstupu do něj nebo povinnost zdržet se styku s navrhovatelem a navazování kontaktů s ním, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

4.2.3 Vykázání podle zákona o Policii ČR

Policie ČR v tomto období měla oprávnění v rámci institutu vykázání, pod nějž však většina případů stalkingu nespadala. K zajištění dohledu na dodržování omezení, povinností nebo zákazů uložených ve spojení se stalkingem slouží několik mimotrestních norem. Především sem zařazujeme zákon o Policii ČR (z. č. 273/2008, PolZ). Týká se to případů tzv. vykázání, kdy pachatel domácího násilí i po opuštění společného obydlí pokračuje v terorizování oběti, zejména tím, že ji neustále kontaktuje, pronásleduje a vyhrožuje jí. V ustanovení § 44 PolZ uvádí, že pokud lze na základě předcházejících útoků důvodně předpokládat, že se osoba dopustí nebezpečného útoku proti životu nebo zdraví, je policista oprávněn vykázat

⁴²VISINGER,R. Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č.11, s. 336. ISSN 1213-5313

⁴³Zákon č. 140/1961, trestní zákoník, platný do 31.12 2009, § 71 odst. 4.

tuto osobu z bytu nebo domu. Vykázání trvá 10 dnů ode dne jeho provedení, nelze ho zkrátit ani se souhlasem poškozené osoby.

Pokud ohrožená osoba současně podá návrh na vydání předběžného opatření podle OSŘ, doba vykázání se prodlužuje do právní moci rozhodnutí o takovém návrhu. Dále v § 45 odst. 1 je okruh povinností, které musí vykázaná osoba dodržovat. Tímto způsobem je možné zamezit pachateli v pokračování obtěžujícího jednání. Pod písm. c) uvádí zejména zákaz kontaktování osoby a zákaz styku s takovou osobou.

Další možnost poskytuje § 76b OSŘ, podle kterého může soud uložit účastníkovi, proti kterému návrh na vydání předběžného opatření směřuje, tedy i podezřelému z trestného činu nebezpečné pronásledování, aby se zdržel setkávání s navrhovatelem a navazování kontaktů s ním.⁴⁴

4.3 Potřeba zavedení nového trestného činu nebezpečné pronásledování

Řešení problému stalking podle již neplatné právní úpravy trestního zákoníku však bylo komplikované, ale často také zdlouhavé. Trvalo většinou určitou dobu, než oběť podala žalobu na pachatele v občanskosoudním řízení, než soud uložil předběžné opatření (o čem však musel rozhodnout do 48 hodin po podání návrhu na jeho uložení), aby se pachatel zdržel obtěžujícího chování. Samozřejmě posedlý pachatel ani po podání žaloby ze strany oběti, ani po nařízení určitého zákazu nepřestával v pronásledování a zastrašování. Pokud pachatel porušoval zákaz, dopouštěl se trestného činu, mohl by tedy následně odsouzen až na tři roky trestu odnětí svobody. Většinou i samotný postih podle § 171 odst. 4 tehdy platného TrZ⁴⁵ nemusel být okamžitý. Orgány činné v trestním řízení musely prošetřit skutečnost, zda vůbec dochází k porušování takového zákazu, následně osobu páchající trestný čin maření výkonu úředního rozhodnutí mohly stíhat. Všechny kroky ze strany

⁴⁴VÁLKOVÁ, H. Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č. 9, s. 262-263. ISSN 1213-5313

⁴⁵Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákoník, platný do 31.12.2009, § 171 odst. 4

pravomocných orgánů však zabíraly čas, a proto nebylo možné vyloučit, že v tomto období pachatel nepokračoval ve svém protiprávním jednání.

Zavedení nové skutkové podstaty trestného činu postihující takové jednání bylo žádoucí. Pachatele, který v různých formách osobu obtěžoval a pronásledoval, čímž jí způsoboval životní příkoří, bylo zapotřebí přímo postihnout na základě ustanovení ve zvláštní části trestního zákoníku. I když bylo možné pachatele postihnout pomocí různých trestných činů (viz výše), ani jeden ze způsobů postihu nevystihoval pravou podstatu nebezpečného pronásledování. Tudíž bylo zavedení trestného činu stalkingu do nového trestního zákoníku logickým vyústěním.

5 Platná trestněprávní úprava

5.1 Vznik nové skutkové podstaty trestného činu nebezpečné pronásledování

V Evropě nemá trestněprávní úprava tak dlouhou historii jako např. v zemích USA a ve Velké Británii. Jak jsem již předtím uvedla, v těchto státech bylo nebezpečné pronásledování kriminalizováno v 90. letech 20. století. V západních a jižních evropských státech se zájem o řešení fenoménu stalking začal projevovat až v posledních v pěti letech.⁴⁶

Nebezpečné pronásledování představuje formy od zastrašování až k možnosti reálného útoku. Výzkumy ukazují, že více než 30% pachatelů neváhá na své oběti zaútočit fyzicky, 2% případů končí smrtí oběti. To naznačuje, že pronásledování můžeme zařadit do skupiny nebezpečných deliktů. Tento trestný čin původně nebyl obsažen ve vládním návrhu TrZ, a proto nebyla vypracována ani důvodová zpráva k § 354 TrZ.⁴⁷ Na potřebu úpravy tohoto trestného činu reagoval Ústavně právní výbor Poslanecké sněmovny v spolupráci s Ministerstvem spravedlnosti, když navrhl zařadit trestný čin do nového trestního zákoníku. Ze statistik vyplývá, že pronásledování často navazuje na domácí násilí. Obětem domácího násilí český právní systém již poskytoval ochranu, ale pro oběti pronásledování, když jednání pachatele nenaplnilo skutkovou podstatu jiného trestného činu, neexistovala účinná ochrana jejich zájmů. V tomto případě pokud by se oběť rozhodla opustit pachatele, ten by ji pronásledoval (jednáním, kterým by vykazoval znaky nebezpečného pronásledování), nelze aplikovat ani § 215a TrZ a ni z.č.135/2006, kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před domácím násilím. Tudíž bylo nutné vytvořit nový trestný čin nebezpečné pronásledování, a tím poskytnout ochranu obětem, které se doposud nemohly bránit. Návrh je chápán jako doplnění skutkových podstat trestných činů týrání osoby žijící ve společném obydlí (§ 173 návrhu TrZ), a také

⁴⁶VANTUCH, P. K postihu stalkingu (nebezpečného pronásledování) podle § 354 trestního zákoníku. *Trestní právo*. 2011, roč. 16, č. 2, s. 6. ISSN 1214-3758

⁴⁷VANTUCH, P. K postihu stalkingu (nebezpečného pronásledování) podle § 354 trestního zákoníku. *Trestní právo*. 2011, roč. 16, č. 2, s. 7. ISSN 1214-3758

nebezpečného vyhrožování (§ 351 návrhu TrZ). Od nebezpečného vyhrožování se liší zejména intenzitou výhrůžek a dlouhodobostí (u vyhrožování se jedná o jediný útok).⁴⁸

Současně s účinností nového trestního zákoníku⁴⁹ (1.1.2010), kterého je trestný čin nebezpečné pronásledování součástí, se jednání, kterým pachatel naplňuje znaky skutkové podstaty tohoto deliktu, stává trestně postižitelným.

5.2 Obecná charakteristika nebezpečného pronásledování podle § 354

Nebezpečné pronásledování je přečinem. Trestní zákoník rozděluje trestné činy na zločiny a přečiny. Ve svém § 14 odst. 2 uvádí, že „*přečiny jsou všechny nedbalostní trestné činy a ty úmyslné trestné činy, na něž trestní zákon stanoví trest odnětí svobody s horní hranicí trestní sazby do pěti let.*“⁵⁰ Podle § 354 odst. 2 je nejvyšší možný trest tři roky, proto označujeme taková protiprávní jednání dle předchozí věty jako přečin.

Dnem účinnosti nového trestního zákoníku (z. č. 40/2009), tedy od 1.1.2010 nabylo účinnosti současně i ustanovení o nebezpečném pronásledování. Nebezpečné pronásledování se stalo samostatným trestným činem, který byl zařazen do hlavy desáté ve zvláštní části TrZ., a to pod *trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných*.

Někteří odborníci tvrdí, že takové zařazení nebyla zas až tak správná volba. Ustanovení § 354 je přiřazeno dále pod díl pátý, kde mají svoje místo trestné činy narušující soužití lidí, jejichž charakteristikou je ochrana skupinových zájmů. Tento trestný čin se nachází mezi činy narušující soužití skupin ve společnosti (kupř. § 355 Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob), a tudíž nemají žádný společný objekt.⁵¹ Řada z nich by ho spíš začlenila pod trestné činy proti právům na

⁴⁸KORBEL, F.; ŠÁMAL, P. Změny trestního zákoníku a návrh postihu „stalkingu“. *Státní zastupitelství*. 2008, roč. 6, číslo 07-08, s. 14-15. ISSN 1214-3758

⁴⁹Zákon č.40/2009, trestní zákoník, v platném znění

⁵⁰Zákon č.40/2009, trestní zákoník, v platném znění, §14

⁵¹VISINGER, R. Jak postihovat stalking? Zamyšlení and novou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č. 11, s. 334. ISSN 1213-5313

ochranu osobnosti, soukromí listovního tajemství, které jsou uvedeny v hlavě druhé TrZ protože věcně spolu souvisí (viz např. prof. Válková, *Trestněprávní revue*, č. 9/2009, str. 261).

5.3 Formální stránka trestného činu nebezpečné pronásledování

Každý trestný čin se vyznačuje formální a materiální stránkou. Nový trestní zákoník, na rozdíl od zákoníku z roku 1961⁵², který byl postaven na materiální pojetí trestního činu (znakem byla nebezpečnost pro společnost), koncipuje trestný čin formálními znaky. Trestněprávním vyjádřením materiální stránky trestného činu je jeho skutková podstata, obsahující typovou míru společenské škodlivosti tohoto právního deliktu, vyjádřenou znaky charakterizujícími jeho prvky. Skutkovou podstatu můžeme proto označit jako formální stránku trestného činu.⁵³ Každá skutková podstata má obligatorní znaky, kterými jsou objekt, objektivní stránka, subjekt a subjektivní stránka. Formální stránka je vyjádřena souhrnem všech zákonných znaků, které ho popisují a určují, které jednání je trestným činem a které je naopak beztrestné. Po formální stránce může být trestným činem pouze zaviněné jednání trestně odpovědné osoby a jeho znaky jsou uvedené ve zvláštní části TrZ. Pachatel svým jednáním naplňuje jednotlivé (tzv. typové) znaky skutkové podstaty uvedené u toho kterého činu ve zvláštní části. Pachatel svým konáním musí naplnit všechny zákonné znaky, jinak se nedopouští trestného činu, tudíž ani nemůže být sankcionován. Pokud protiprávní jednání nemá některý z těchto znaků, nejedná se o trestný čin, ale může se např. jít o přestupek nebo jiný správní delikt, což však není předmětem trestního práva., ale patří do jiného právního odvětví.

⁵²Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákoník, platný do 31.12.2009

⁵³KRATOCHVÍL, V. a kolekt. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1.vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 169. ISBN 978-80-7400-042-3

5.3.1 Základní skutková podstata podle § 354 odst. 1 TrZ

Skutková podstata je jedním z formálních znaků trestného činu. Jedná se o právní formu vyjadřující typové znaky trestného činu uvedené v trestním zákoně, je souhrnem objektivních a subjektivních znaků, které určují jednotlivé druhy trestných činů a odlišují je navzájem.⁵⁴ Skutková podstata trestného činu nebezpečné pronásledování zahrnuje pouze taková jednání, která výrazně zhoršují dosavadní životní způsob oběti, a do 31.12.2009 je nebylo možno podřadit pod skutkovou podstatu žádného trestného činu. Proto pod ní není zahrnuto ani ublížení na zdraví, které lze postihnout podle § 145 až § 146a TrZ, ani nebezpečné vyhrožování, které lze postihovat podle § 353 TrZ.⁵⁵

Základní skutková podstata je tvořena základními znaky tohoto deliktu. Představuje určité východisko vůči jiným skutkovým podstatám. Je uvedena v prvním odstavci § 354 TrZ. Ten uvádí, že spáchá nebezpečné pronásledování, ten kdo jiného dlouhodobě pronásleduje tím, že *vyhrožuje ublížením na zdraví nebo jinou újmu jemu nebo jeho osobám blízkým, vyhledává jeho osobní blízkost jej sleduje, vytrvale jej prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jinak kontaktuje, omezuje je jej v jeho obvyklém způsobu života nebo zneužije jeho osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu, a toto jednání je způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život nebo zdraví nebo o život a zdraví osob jemu blízkých.*

5.3.2 Kvalifikovaná skutková podstata podle § 354 odst. 2 TrZ

Kvalifikovaná skutková podstata je tvořena kromě základních znaků, také znaky, které specializují základní skutkovou podstatu, typizují vyšší stupeň

⁵⁴JELÍNEK, J. a kolekt. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1.vyd. Praha:Leges, 2009, s. 142. ISBN 978-80-87212-24-0

⁵⁵VANTUCH, P. K postihu stalkingu (nebezpečného pronásledování) podle § 354 trestního zákoníku. *Trestní právo*. 2011, roč. 16, č. 2, s. 7. ISSN 1214-3758

nebezpečnosti činů jím charakterizovaných pro společnost. Vyšší nebezpečnost může představovat závažnější porušení nebo ohrožení objektu trestného činu, nebo ve způsobu provedení. Kvalifikovaná skutková podstata bez základní nemůže existovat, vždy je základní skutková podstata součástí té kvalifikované.⁵⁶ Podle § 354 odst. 2 TrZ bude pachatel potrestán odnětím svobody má šest měsíců až tři roky, pokud spáchá čin uvedený v prvním odstavci: a) vůči dítěti nebo těhotné ženě, b) se zbraní nebo c) nejméně se dvěma osobami.

Dítě definujeme podle § 126 TrZ jako osobu mladší osmnáct let, pokud trestní zákon nestanoví jinak. Těhotnou ženou je žena, u níž došlo k uhníždění oplodněného vajíčka do sliznice dělohy, a to až do okamžiku zahájení porodu.⁵⁷ Dítě se považuje za osobu, která nedosáhla určitého stupně mravní a rozumové vyspělosti jako dospělý, proto se jedná o osobu, které z důvodu její možné naivity a nedostatku zkušeností společnost musí poskytovat větší ochranu a pozornost. Těhotná žena představuje nositelku budoucího života, je ve svém stavu více zranitelná, neumí se bránit před jednáním pachatele jako ostatní osoby. Zákonodárce společně s těhotnou ženou poskytuje dítěti větší ochranu, a to tím, že v případě spáchání trestného činu vůči těmto osobám je možné uložit vyšší trestní sazbu, než je uvedena v základní skutkové podstatě v odstavci 1.

Co se týká písm. b) daného odstavce § 354, pod pojmem zbraň rozumíme nejen zbraň v technickém slova smyslu (střelná, bodná, sečná, či výbušniny), ale i jakýkoli jiný předmět, jímž je možno učinit útok proti tělesné integritě jiné osoby důraznější. Jedná se např. o kámen, téměř každý ruční pracovní nástroj, technické prostředky sebeobrany - kasr, motorové vozidlo, či jiný stroj, jímž je útočeno proti tělu jiného. Čin je spáchán i v případě, pokud pachatel zbraň nepoužije, ale měl ji u sebe za účelem, aby ji mohl v případě potřeby použít. Znak uvedený pod písm. c) nejméně se dvěma osobami představuje určitou formu součinnosti, která značí, že vedle pachatele se na jeho jednání musí podílet nejméně dvě další osoby ve formě spolupachatelství nebo účastnictví ve formě organizátorství či pomoci. Není však

⁵⁶JELÍNEK, J. a kolekt. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1.vyd. Praha:Leges, 2009, s. 148. ISBN 978-80-87212-24-0

⁵⁷NOVOTNÝ, F. a kolekt. *Trestní zákoník 2010. Komentář, judikatura, důvodová zpráva*. Praha: EUROUNION, 2010, s. 734. ISBN 978-80-7317-084-4

nutné, aby tyto další osoby byly samy trestně odpovědné ve vztahu k tomuto jednání.⁵⁸ To znamená, že postačí, pokud trestně odpovědný bude hlavní pachatel.

5.3.3 Objekt trestného činu

Objekt trestného činu vyjadřuje okruh společenských vztahů, zájmů a hodnot, které TrZ chrání. Jelikož je trestný čin nebezpečného pronásledování systematicky zařazen do hlavy X., díl pátý TrZ (trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných), jeho objektem je v tomto případě bezporuchové mezilidské soužití (zájem na ochraně nerušeného soužití lidí). To znamená, že trestné činy zařazené do této hlavy, včetně nebezpečného pronásledování, mají společný objekt, proti kterému směřují. Jedná se o celou řadu trestných činů chránících hodnoty nezbytné pro řádné fungování demokratického právního státu a veřejného pořádku. Díl pátý chrání veřejný pořádek proti jednání, které hrubě narušuje soužití lidí. TrZ zde chrání zájem na klidném občanském soužití, nenarušovaném nebezpečnými výhrůžkami, pronásledováním a jiným závažným obtěžováním a omezováním v obvyklém způsobu života.⁵⁹ Konkrétním objektem, který představuje jednotlivý právní statek zasažený činem jednotlivce⁶⁰, je tělesná a duševní integrita.

5.3.4 Objektivní stránka trestného činu

Objektivní stránku charakterizuje způsob spáchání trestného činu a jeho následky. Obligatorními znaky jsou jednání, následek a příčinná souvislost mezi jednáním a následkem. Chybí-li některý z těchto znaků objektivní stránky, není

⁵⁸NOVOTNÝ, F. a kolekt. *Trestní zákoník 2010. Komentář, judikatura, důvodová zpráva*. Praha: EUROUNION, 2010. ISBN 978-80-7317-084-4

⁵⁹JELÍNEK, J. a kolekt. *Trestní právo hmotné. Zvláštní část*. 1.vyd. Praha: Leges, 2009, s. 749. ISBN 978-80-87212-24-0

⁶⁰KRATOCHVÍL, V. a kolekt. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1.vyd. Praha: C.H. Beck, 2009, s. 230. ISBN 978-80-7400-042-3

objektivní stránka trestné činu naplněna, tím není naplněna ani skutková podstata a nenastává ani trestní odpovědnost.⁶¹

Objektivní stránka přečinu zahrnuje několik podob jednání. Jednáním se v trestním právu rozumí projev vůle ve vnějším světě, spojuje se v něm vnitřní složka (vůle) a vnější složka (projev vůle). V případě stalkingu jednání představuje určité konání pachatele uvedené v TrZ. Nemůže se jednat však pouze o myšlenku nebo přání, které se neprojeví vnějším činem pachatele směřující ke spáchání trestného činu.

Druhým povinným znakem je následek, kterým rozumíme porušení nebo ohrožení hodnot chráněných trestním zákonem. Porušení a ohrožení musí být způsobeno jednáním charakterizujícím trestný čin. V případě stalkingu dochází k naplnění objektivní stránky trestného činu jednáním, které ohrožuje objekt trestného činu (viz kapit. 4.2.3.). Proto trestný čin nebezpečného pronásledování označujeme jako ohrožovací delikt. Posledním znakem objektivní stránky je příčinná souvislost (vztah) mezi jednáním a následkem. Pachatel je trestně odpovědný pokud svým jednáním způsobil následek.

5.3.4.1 Pojem dlouhodobé pronásledování

Proto, aby mohlo být jednání kvalifikováno jako trestný čin podle § 354 TrZ, musí být dlouhodobějšího rázu, musí zde docházet k opakovanému kontaktování oběti po dobu několika měsíců. Podle Visingera⁶² se požadavek dlouhodobosti jeví jako legitimní, „neboť újma (i společenská nebezpečnost) podstatně roste až s délkou stresu nebo strádání oběti a ojedinělý akt zřejmě u duševně normálně strukturované, neúzkostné osoby nebude způsobilý vyvolat důvodnou obavu o život či zdraví“. Doba takového pronásledování bude posuzována soudcem také s ohledem na intenzitu pronásledování a stupeň obtěžování, omezování i intenzitu a četnost v této

⁶¹JELÍNEK, J. a kolekt. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1.vyd. Praha: Leges, 2009, s. 159. ISBN 978-80-87212-24-0

⁶²VISINGER, R. Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č.11, s. 334. ISSN 1213-5313

době.⁶³ Stalking nepředstavuje pouze jednorázový čin, ale jedná se o jednání, které trvá delší dobu, je určité intenzity, vyznačuje se dlouhodobostí a překročením hranice únosnosti. Opakované obtěžování znamená pro oběť přitěž, zejména je omezuje v normálním způsobu života, nutí ji měnit své návyky, které pro ni představují určitou jistotu. Opakováním se zde rozumí více než 10 pokusů o kontakt.⁶⁴ Pachatel se snaží oběť více frustrovat tím, že si přesně načasuje její sledování, snaží se vyvolat dojem, že je všude a oběť mu není schopna utéct a ukrýt se před ním. Oběť má pocit bezmocnosti a beznaděje, obává se, že kam se podívá, tam bude číhat její pronásledovatel.

Definice pojmu „dlouhodobě“ však představovala problém, protože nebylo možné přesně určit okamžik, kdy se pronásledování stává dlouhodobým, a kdy ještě tuto hranici nepřekročilo. Pachatele je možné obvinít ze stalkingu, pokud jsou splněny tři podmínky: musí být zřejmé, že tak činí proti vůli oběti, pronásledování musí být intenzivní a dlouhodobé, což je minimálně 4 až 6 týdnů⁶⁵. Z toho vyplývá, že tou hranicí bude jeden měsíc. Pokud pachatel tedy pronásleduje osobu aspoň jeden měsíc a splní i ostatní podmínky, je možné ho trestně stíhat.

5.3.4.2 Vyhrožování ublížením na zdraví nebo jinou újmu jemu nebo jeho osobám blízkým

První uvedená forma jednání, tedy vyhrožování, musí mít charakter vis compulsiva, neboli psychické donucení. Je namířena proti oběti nebo proti osobám blízkým, což je dle trestního zákoníku příbuzný v pokolení přímém, osvojitel, sourozenec anebo osoba, která se pokládá za osobu blízkou jen tehdy, pokud by tato osoba důvodně pocítovala způsobenou újmu jako újmu vlastní.⁶⁶ Výhrůžka musí být

⁶³NOVOTNÝ, F. a kolekt. *Trestní zákoník 2010. Komentář, judikatura, důvodová zpráva*. Praha: EUROUNION, 2010. ISBN 978-80-7317-084-4

⁶⁴VÁLKOVÁ, H. Česká podoba stalkingu podle §354 TrZ v širších než trestněprávních souvislostech. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č.9, s.275. ISSN 1213-5313

⁶⁵KOPECKÝ, K. *Stalking a kyberstalking. Nebezpečné pronásledování (studie)*. Olomouc, 2010. s. 11. ISBN 978-80-254-7737-3

⁶⁶Zákon č. 40/2009, trestní zákoník, v platném znění, § 125

míněna vážně, nemusí být však naplněna, hrozba újmy je buď bezprostřední, nebo hrozící do budoucna. Výhrůžku ublížením na zdraví vykládáme v souvislosti s ustanovením § 122 odst. 1 TrZ.⁶⁷ Z obsahu výhrůžky pachatele musí být zřejmé, že vyhrožuje ublížením na zdraví konkrétně oběti nebo osobám blízkým. V případě vyšetřování zkoumáme obsah výhrůžek, ale také jakým způsobem je vnímala osoba, které tyto výhrůžky směřovaly. To znamená, že v různých situacích může oběť tyto výhrůžky vnímat odlišně. V tomto případě je nutné posuzovat význam výhrůžek podle toho, jak je může vnímat osoba, které jsou určeny, v konkrétní situaci i za konkrétních okolností. Někomu se za určitých okolností může zdát výhrůžka bezvýznamná, v jiném zase může vyvolat strach o svoje zdraví nebo život. Přičemž se nemusí nutně jednat o výhrůžky újmou na zdraví, ale jakoukoli majetkovou nebo nemajetkovou újmu.⁶⁸ Podmínkou však zůstává, že musí vzbudit v oběti důvodnou obavu z jejich realizace, což značí, že se musí v oběti vyvolat strach z uskutečnění pohrůzek. Způsobnost výhrůžky vyvolat u poškozeného důvodnou obavu, že bude realizována je v tomto případě znakem skutkové podstaty TČ nebezpečného pronásledování, a tudíž tento znak musí být naplněn. Poškozený a pachatel nemusí být přítomni na jednom místě, což také vyplývá z možných prostředků, prostřednictvím kterých je možné tento čin spáchat (telefon, dopis, mail)⁶⁹. Musí se však jednat o bezprávnou výhrůžku, kterou pachatel působí na vůli oběti a vzbuzuje u ní strach, čímž se vytváří vůle osoby, která je v rozporu s její skutečnou vůlí. To znamená, že jedná určitým způsobem, ale vůle je silně deformovaná působením pachatele. Majetková újma představuje snížení majetku poškozeného a je vyjádřitelná v penězích, zatímco nemajetková újma souvisí s právem na ochranu osobnosti.

⁶⁷Ublížením na zdraví se rozumí takový stav záležející v poruše zdraví nebo jiném onemocnění, který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí znesnadňuje, nikoli jen na po krátkou dobu, obvyklý způsob života poškozeného a který vyžaduje lékařského ošetření.

⁶⁸NOVOTNÝ, F. a kolekt. *Trestní zákoník 2010. Komentář, judikatura, důvodová zpráva*. Praha: EUROUNION, 2010. ISBN 978-80-7317-084-4

⁶⁹VISINGER, R. Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č.11, s. 334. ISSN 1213-5313

5.3.4.3 Vyhledávání osobní blízkosti nebo sledování

Tato forma jednání zahrnuje opakované kontaktování oběti osobně pachatelem i prostřednictvím dalších osob. Častokrát sleduje její návyky a jednání, pozoruje ji, následuje ji při určitých činnostech.⁷⁰ Pachatel se snaží získat o své oběti co nejvíce informací, sleduje její denní program, sleduje, s kým se setkává, jaké má tato osoba návyky. Pod tento pojem zahrnujeme nejrozličnější způsoby slídění, obtěžování, dotírání, doprovázení bez svolení poškozeného, pozorování oběti v určitých situacích. Může se jednat např. o čekání před domem, doprovázení do práce, domů nebo do školy, pozorování dalekohledem i tzv. „hlídkování“ před domem poškozeného.⁷¹

5.3.4.4 Vytvrvalé kontaktování prostřednictvím prostředků elektronických komunikací, písemně nebo jiným způsobem.

Pachatel oběť obtěžuje častým zasíláním emailů, častým telefonováním, posíláním SMS a MMS zpráv. Snaží se ji kontaktovat faxem, prostřednictvím sociálních sítí jako je např. facebook, skype nebo icq atd., zanechává jí různé vzkazy, posílá dopisy a pohledy prostřednictvím poštovních služeb. Možné je také zasílání nevyžádaných pozorností oběti ze strany pachatele jako např. alkohol nebo šperky, patří sem i kontakt prostřednictvím třetí osoby, která v dobré víře odevzdá vzkaz, dárky apod. Oběť je často vystavena opakovaným telefonátům, které mají vulgární a výhružný obsah. Tyto formy jednání pronásledovatele nepředstavují problém v aplikační praxi pro orgány činné v trestním řízení.⁷²

⁷⁰NOVOTNÝ, F. a kolekt. *Trestní zákoník 2010. Komentář, judikatura, důvodová zpráva*. Praha: EUROUNION, 2010. ISBN 978-80-7317-084-4

⁷¹VANTUCH, P. K postihu stalkingu (nebezpečného pronásledování) podle § 354 trestního zákoníku. *Trestní právo*. 2011, roč. 16, č. 2, s. 8. ISSN 1214-3758

⁷²VANTUCH, P. K postihu stalkingu (nebezpečného pronásledování) podle § 354 trestního zákoníku. *Trestní právo*. 2011, roč. 16, č. 2, s. 8. ISSN 1214-3758

5.3.4.5 Omezování v obvyklém způsobu života

Pronásledovatel svým konáním znemožňuje oběti svobodně se rozhodovat, a to tím, že jí svým obtěžováním zabraňuje v jejím obvyklém a normálním způsobu života. Každý člověk si svobodně vytváří svůj denní harmonogram, který představuje v jeho životě určitý stereotyp. Sám podle své vůle rozhoduje o tom, co bude dělat, jaká místa navštíví a koho bude chtít vidět. Pachatel zasahuje svým jednáním do této svobody a tím bere oběti pocit kontroly nad vlastním životem. Již se nemůže plně a svobodně rozhodovat, protože pořád musí myslet na skutečnost, že je možné, že se na tom místě nebo v tu hodinu objeví její neodbytný pronásledovatel. Oběť začíná být frustrovaná, má pocit, že není možnost úniku, přichází o své soukromí, na které má každý člověk právo.

Tato forma jednání vyžaduje judikatorní upřesnění, co ještě lze považovat a co již nikoliv za omezování v obvyklém způsobu života. Pokud bychom vycházeli z rakouského a německého pojetí tohoto pojmu, bude to takové omezení, ke kterému dochází proti vůli poškozeného, a to nežádoucím zásahem pachatele do jeho osobního, rodinného a profesního života. Rozhodné bude subjektivní hledisko poškozeného, to znamená, jak pociťuje újmu sama oběť, nikoli co by pociťoval průměrný obyvatel na jeho místě.⁷³

5.3.4.6 Zneužívání osobních údajů za účelem získání osobního nebo jiného kontaktu

Pachatel, který zná osobní údaje objektu svého zájmu, se pokusí získat zneužitím těchto informací jakýkoli kontakt na oběť od státního orgánu, orgánu územní samosprávy, zaměstnavatele oběti, provozovatele telekomunikačních služeb nebo od jiného subjektu. Často se obrací na známé nebo blízké přátelé, aby mu

⁷³VANTUCH, P. K postihu stalkingu (nebezpečného pronásledování) podle § 354 trestního zákoníku. *Trestní právo*. 2011, roč. 16, č. 2, s. 8-9. ISSN 1214-3758

poskytli informace o místě pobytu, prozradili místo, kde se zdržuje nebo v určité době se bude zdržovat, kde pracuje atd. Objektivní stránka skutkové podstaty trestného činu je v tomto případě naplněna již zneužitím osobních údajů k dosažení tohoto účelu.⁷⁴ Z čehož vyplývá, že se jedná o další podmínku trestnosti jednání, což znamená, že jeho účelem musí být získání kontaktu s poškozeným (jedná se o tzv. obligatorní znak skutkové podstaty).⁷⁵ Kontakt na oběť od výše zmíněných subjektů často získává předstíráním určitých okolností, jako např., že objevil doklady nebo důležité písemnosti, které by mohla postrádat, nebo také, že se jedná o bývalou spolužačku, kterou nemůže najít. Vynalézavý pachatel je schopen oklamat i blízké přátelé oběti, kteří ani netuší, že by se mohlo jednat o dotěrného pronásledovatele. Tím, že pachatel zná základní osobní údaje, se předpokládá, že oběť zná a nemíjí tyto informace jakýmkoli způsobem zneužít. Stalker udělá vše proto, aby měl co nejlepší podmínky pro sledování objektu svého zájmu, působí často přesvědčivě.

5.3.4.7 Jednání způsobilé vzbudit v něm důvodnou obavu o jeho život, zdraví nebo o zdraví a život blízkých osob

I v tomto případě, stejně jako v případě vyhrožování, není rozhodující, zda skutečně pachatel vzbudil obavu. Zde zkoumáme, jestli u oběti toto jednání mohlo vyvolat strach vzhledem k intenzitě jednání pachatele.

„Znak vyhrožování musí být dostatečně objasněn tak, aby nevznikaly pochybnosti o tom, že šlo o takové vyhrožování, které je způsobilé vzbudit důvodnou obavu, tedy že se jedná o výhrůžky usmrcením, těžkou újmou na zdraví nebo jinou těžkou újmou, činí to způsobem způsobilým v druhém vzbudit důvodnou obavu.

⁷⁴NOVOTNÝ, F. a kolekt. *Trestní zákoník 2010. Komentář, judikatura, důvodová zpráva*. Praha: EUROUNION, 2010. ISBN 978-80-7317-084-4

⁷⁵VÁLKOVÁ, H. Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č. 9, s. 262. ISSN 1213-5313

*Výhrůžka musí být objektivně způsobila důvodnou obavu vzbudit, není však nutné, aby důvodná obava byla v tom, komu bylo vyhrožováno, skutečně vzbuzena.*⁷⁶

Tento znak je společný pro všechny formy jednání popsaných výše, což značí, že nejenom pachatel musí po objektivní stránce naplnit znaky některé z jednotlivých podob jednání, současně se musí jednat o jednání, které vzbuzuje důvodnou obavu o svůj vlastní život nebo zdraví, nebo o zdraví a život osob blízkých. Za obavu považujeme nejen obavu o fyzické zdraví, ale i o psychické zdraví (např. nervové zhroucení oběti). Jednání je takové intenzity a trvání, že v oběti vyvolává strach, a proto trestní právo považuje za nutné chránit oběti před takovým činem.

5.3.5 Subjekt trestného činu podle § 354

Subjektem trestného činu je pachatel, tudíž trestně odpovědná osoba, která svým jednáním naplnila znaky trestného činu nebezpečného pronásledování, tedy všechny zákonné znaky uvedené v § 354 TrZ, a zároveň splňuje obecné znaky, což je dostatečný věk a přičetnost v době spáchání trestného činu. Ustanovení § 354 neuvádí žádné požadavky zvláštního postavení, způsobilosti ani povolání, tudíž nejsou dány požadavky na speciální nebo konkrétní subjekt. Z toho vyplývá, že pachatelem může být kdokoli bez rozdílu nebo bez konkrétního určení. Tento čin může spáchat jak úplně cizí a neznámá osoba, tak i bývalý partner. To znamená, že každá osoba, která naplní všechny obligatorní znaky trestného činu nebezpečné pronásledování uvedené v zákoně a splní i požadavek věku a přičetnosti v době trestního jednání je subjektem, tedy pachatelem trestného činu stalkingu.

⁷⁶Česko. Nejvyšší soud. Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 254/2010 ze dne 18. března 2010, 6 s.

5.3.6 Subjektivní stránka trestného činu podle § 354

Subjektivní stránka obsahuje soubor znaků, které charakterizují psychiku pachatele ve vztahu k trestnému činu. Obligatorním znakem subjektivní stránky je zavinění, které má formu nedbalosti nebo úmyslu. Trestní právo vyžaduje zavinění, pokud chybí, nenastává trestní odpovědnost.⁷⁷

Z dikce zákona, z ustanovení § 13 odst. 2 TrZ⁷⁸ vyplývá, že pokud trestní zákon výslovně nestanoví, že postačuje zavinění z nedbalosti, platí, že je třeba úmyslu. Ustanovení § 354 TrZ o trestném činu nebezpečného pronásledování neobsahuje určení, že k trestní odpovědnosti postačuje nedbalost. Z toho vyvozujeme, že k trestní odpovědnosti pachatele stalkingu je potřeba, aby zde byl úmysl. Pouze pachatel, který koná úmyslně v některé formě jednání uvedeného v § 354 TrZ, může být trestně odpovědný za trestný čin ve smyslu tohoto ustanovení. Zákon v tomto případě vylučuje možnost nedbalostního jednání, což logicky vyplývá také z jednotlivých podob jednání. Je zřejmé, že není možné, aby někdo dlouhodobě někoho pronásledoval bez úmyslu, že by někomu vyhrožoval nebo se ho snažil kontaktovat nahodile a to bez záměru ho pronásledovat.

5.4 Materiální stránka trestného činu nebezpečné pronásledování

Je to právě společenská škodlivost, jež se považuje za materiální stránku každého trestného činu. Je vyjádřena zásadou trestní represe uvedenou v ustanovení § 12 odst. 2 TrZ, který říká: „*trestní odpovědnost pachatele a trestněprávní důsledky s ní spojené lze uplatňovat jen v případech společensky škodlivých, ve kterých nepostačuje uplatnění odpovědnosti podle jiného právního předpisu*“. Tato zásada, která platí pro celé trestní právo, vyjadřuje, že prostředky trestního práva se mají použít pouze v krajních případech, když nepostačují prostředky jiných právních

⁷⁷JELÍNEK, J. a kolekt. *Trestní právo hmotné. Obecná část*. 1.vyd. Praha:Leges, 2009, s. 207. ISBN 978-80-87212-24-0

⁷⁸Zákon č. 40/2009, trestní zákoník, v platném znění, §13 odst. 2

odvětví (např. prostředky správního práva v případě přestupků, nebo jiných správních deliktů). Z uvedeného vyplývá, že výše zmíněným znakům musí přistoupit společenská škodlivost jako povinný znak, jinak dané jednání není postižitelné trestním právem.

Co je však hranicí mezi jednáním, které není společensky škodlivé a jednání, které již můžeme posuzovat jako nebezpečné pronásledování? Jak bylo již předtím uvedeno, musí zde být opakování 10 krát a trvání po dobu nejméně 4-6 týdnů. Postačí však splnění těchto podmínek k tomu, abychom dané jednání mohli posuzovat za stalking. A co případy neobratných a nezkušených ctitelů, kteří se pouze snaží o navázání kontaktu, aniž by měli v úmyslu někoho obtěžovat? Řešení hranice společenské škodlivosti tak leží na úsudku soudu, který o případu rozhoduje. Většinou se hodnotí podle hlediska oběti, to znamená, že jak se dané jednání pachatele jeví normální nikoli neurotické osobě, a jaké následky jí tímto jednáním pronásledovatel způsobil.

5.5 Možnost postihu pachatele nebezpečného pronásledování podle nové trestněprávní úpravy

Pokud pachatel svým jednáním naplní všechny obligatorní znaky skutkové podstaty trestného činu nebezpečné pronásledování, a splní i požadavek věku a přičetnosti (u mladistvého v případě provinění ještě samostatně stojící znak určité rozumové a mravní vyspělosti), nese trestní odpovědnost za své trestní jednání. Tudíž vzniká právo státu na stíhání a potrestání pachatele, a povinnost pachatele se tomuto trestu podrobit.

5.5.1 Trestněprávní následky trestného činu podle § 354

Ustanovení § 354 odst. 1 ve zvláštní části TrZ umožňuje uložit pachatele tohoto přečinu trest odnětí svobody až na jeden rok, nebo uložení trestu zákazu činnosti. Trest zákazu činnosti soud může uložit pouze v případě, pokud se pachatel dopustil trestného činu v souvislosti s touto činností. Jako samostatný trest ho může uložit jestliže TrZ uložení tohoto trestu dovoluje (§ 354 uložení trestu dovoluje) a vzhledem k povaze a závažnosti trestného činu a osobě a k poměrům pachatele jiného trestu není třeba.⁷⁹ Pachateli je možné uložit i peněžitý trest, trest domácího vězení, trest zákazu pobytu, který sice není přímo uvedený v TrZ, ale je možné ho uložit za splnění určitých zákonných podmínek. Tyto tresty je možné uložit i samostatně, a to i v případě, že TrZ uložení takového trestu přímo neuvádí u daného trestného činu.

Podle odst. 2 § 354 je možné uložit trest přísnější, a to na šest měsíců až tři roky odnětí svobody. Zvýšenou trestní sazbu s trváním až tři roky je možné uložit, pokud pachatel svým jednáním naplnil znaky kvalifikované skutkové podstaty nebezpečného pronásledování (viz výše).

Přečin nebezpečného pronásledování není v základní skutkové podstatě vazebně stíhatelný a podmínky, které jsou uvedeny v § 68 odst. 3 trestního řádu (dále jen TR) nemusí být vždy splněny.⁸⁰ I za účinnosti nového TrZ, tedy i nového trestného činu nebezpečného pronásledování, je možné uložení předběžného opatření v rámci návrhu podaného v občanskoprávním řízení. To znamená, že pokud na pachatele není možné uvalit vazbu, protože nejsou splněny zákonné podmínky, může se poškozený bránit podáním negatorní žaloby. Ještě před samotným rozhodnutím soudu v trestním řízení se dočasně upraví vztahy mezi pachatelem a obětí, čímž se omezí možnost pokračování v trestné činnosti.

V běžných, ne však nejzávažnějších případech, bude nejvhodnějším trestem podmíněně odsouzení podle § 81 TrZ, trest domácího vězení dle § 60 TrZ nebo trest

⁷⁹Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění, § 73

⁸⁰VISINGER, R. Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č. 11, s. 336. ISSN 1213-5313

zákazu pobytu, zároveň soud uloží pachateli i přiměřená omezení a povinnosti podle § 48 odst. 4 TrZ. Většinou to budou omezení ve smyslu písm. e) a písm. f) ustanovení § 48, kterými se ukládá pachateli zákaz styku s určitými osobami a zdržení se zásahů pachatele do práv jiných osob. Soud však není omezen pouze možnostmi uvedenými v tomto ustanovení, protože se jedná pouze o demonstrativní výčet. Může uložit i jiná omezení, která zejména ochrání oběť a zabrání pachateli k opakování a pokračování v obtěžování. V případě, že by pachatel porušil soudem uložená omezení a povinnosti, dopustil by se trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí podle § 337 odst. 2. Podle paní prof. Válkové by hrozba tohoto trestného činu měla být pro pachatele dostatečným varováním, aby od svého jednání jednou provždy upustil.⁸¹

Podle Visingera⁸² z důvodu, že pachatel má špatně strukturovanou osobnost, nelze předpokládat, že na tyto pachatele bude možné působení mírnějšími tresty. Neúčinnost pohružky trestu se projevuje zejména tím, že pachatel ignoruje omezení v rámci předběžného opatření. Proto se domnívá, že ve vztahu k určité skupině stalkerů by se měl uplatnit institut zabezpečovací detence (§ 100 TrZ) a také vazba, to znamená zvýšit základní trestní sazbu.

5.5.2 Souběh jiných trestných činů s trestným činem nebezpečného pronásledování

V případě souběhu se bude jednat o trestné činy, které stalking doprovázejí, či kterých se stalker při svém jednání dopustil. Pachatel může být paralelně stíhán za trestný čin omezování osobní svobody, porušování domovní svobody, porušování tajemství dopravovaných zpráv, poškození cizí věci, výtržnictví, týrání zvířat. Přečin nebezpečného pronásledování konzumuje skutkovou podstatu podle § 353, což je

⁸¹VÁLKOVÁ, H. Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č. 9, s. 262. ISSN 1213-5313

⁸²VISINGER, R. Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č. 11, s. 336. ISSN 1213-5313

nebezpečné vyhrožování, takže je zde souběh vyloučen. Podle Visingera⁸³ není dobře možné ani souběh se zločiny vraždy, těžkého ublížení na zdraví, znásilnění ani týrání osoby ve společném obydlí a pod. Jednočinný souběh trestného činu násilí proti skupině obyvatelů a proti jednotlivci podle § 352 je spíše vyloučen, není však vyloučen s trestným činem loupeže podle § 173, vydírání § 175 TrZ a sexuálním nátlakem dle § 186 TrZ, ale toto ustanovení je ustanovením subsidiárním ve vztahu k tomuto trestnému činu. V případě, že pachatel splní své výhrůžky a ublíží někomu na zdraví, bude takové jednání posouzeno jako trestný čin podle § 146 TrZ. Totéž platí i pro ostatní trestné činy proti životu a zdraví, jako např. trestný čin vraždy podle §140. Ustanovení § 354 je vůči těmto trestným činům subsidiární, no není vyloučen jejich vzájemný souběh.⁸⁴

5.5.3 *Stíhání pachatele nebezpečného pronásledování se souhlasem poškozeného*

Trestní řád ve svém ustanovení § 163 uvádí (dále jen TŘ), že trestní stíhání pro taxativně vyjmenované trestné činy, mezi kterými se nachází i nebezpečné pronásledování, proti tomu kdo je ve vztahu k poškozenému osobou, vůči níž by měl poškozený jako svědek právo odepřít výpověď, pokud jinak vykazuje znaky skutkové podstaty některého z těchto trestných činů, lze zahájit a v zahájeném stíhání pokračovat pouze se souhlasem poškozeného.⁸⁵ To neplatí v případě, pokud byla trestným činem způsobena smrt, poškozený není způsobilý k právním úkonům, jedná se osobu mladší 15 let, nebo je jasné, že souhlas nebyl dán nebo byl vzat zpět z důvodu tísně, nátlaku atd. Souhlas může poškozený vzít kdykoliv zpět, a to až do doby, než se odvolací soud odebere k závěrečné poradě (§ 163 odst. 2 TŘ). Vantuch uvádí, že se objevila řada případů, kdy zejména ženy odmítly dát souhlas k trestnímu

⁸³VISINGER,R. Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č.11, s. 335. ISSN 1213-5313

⁸⁴NOVOTNÝ, F. a kolekt. *Trestní zákoník 2010. Komentář, judikatura, důvodová zpráva*. Praha: EUROUNION, 2010. ISBN 978-80-7317-084-4

⁸⁵Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád v platném znění, § 163

stíhání svého manžela, přítele či druha, nebo takový souhlas vzaly v průběhu stíhání zpět. Je to časté u trestných činů ublížení na zdraví, omezování osobní svobody, vydírání, porušování domovní svobody, sexuálního nátlaku nebo nebezpečného vyhrožování.⁸⁶ Souhlas poškozeného je institut typický pro trestné činy, které jsou následkem konfliktu mezi pachatelem a poškozeným, a u nichž není zřetelný zájem na trestním stíhání, přičemž vzniklý následek není zvláště závažný.⁸⁷

Vzetí obviněného do vazby je možné na základě § 68 odst. 3 písm. e) TŘ, to platí pro pachatele, který po zahájení trestního stíhání již opakoval trestnou činnost, pro niž je stíhán, nebo v takové trestné činnosti pokračoval, nebo byl za takovou trestnou činnost v posledních třech letech odsouzen nebo potrestán. Pachatel je nejdříve upozorněn na možnost vzetí do vazby, následné vzetí do vazby by se mělo uskutečnit až potom co pachatel i přes vznesené obvinění pokračoval v jednání.⁸⁸

Z ustanovení § 88 odst. 5 TŘ vyplývá, že orgán činný v trestním řízení může nařídit odposlech a záznam telekomunikačního provozu bez příkazu, nebo jej provést i sám, je-li vedeno trestní řízení pro trestný čin nebezpečného pronásledování (i pro další tam vyjmenované trestné činy), pokud s tím uživatel odposlouchávané stanice souhlasí.

⁸⁶VANTUCH, P. K postihu stalkingu (nebezpečného pronásledování) podle § 354 trestního zákoníku. *Trestní právo*. 2011, roč. 16, č. 2, s.13. ISSN 1214-3758

⁸⁷VISINGER, R. Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č.11, s. 336. ISSN 1213-5313

⁸⁸KORBEL, F.; ŠÁMAL, P. Změny trestního zákoníku a návrh postihu „stalkingu“. *Státní zastupitelství*. 2008, roč. 6, číslo 07-08, s. 16. ISSN 1214-3758

6 Komparace slovenské a české právní úpravy

Česká a Slovenská republika mají k sobě blízko od nepaměti, a to nejenom kvůli společné historii, ale i podobným právním systémům. Jinak tomu nebylo ani v případě trestního zákoníku, který byl společný oběma státům už od roku 1961, kdy nabyl své účinnosti a platil na celém území Československa. Avšak po rozdělení společného státu v roce 1993 oba státy cítily potřebu novelizovat trestní zákon, aby lépe reflektoval aktuální situaci společnosti a reagoval na její potřeby. Ačkoli byl zákon z roku 1961 vícekrát novelizován, byla potřeba vytvořit ucelenou úpravu trestního systému. Prvním, kdo provedl takovou změnu, bylo Slovensko, a to velkou novelou trestního zákoníku z roku 2005⁸⁹. Trestní zákoník zavádí novace jako např. dělení trestných činů na zločiny a přečiny, ale i snížení hranice trestní odpovědnosti z patnácti na čtrnáct let. Co je však podstatné z hlediska stalkingu, tato novela skutkovou podstatu tohoto trestného činu neobsahovala. Naproti tomu pozdější novela českého trestního zákoníku z roku 2009 už zavádí nový trestný čin nebezpečného pronásledování.

Na území Slovenska se nebezpečné pronásledování stává trestným činem až zákonem č. 262/2011 Z.z., s účinností od 1.9.2011, kterým se mění dosavadní trestní zákon z roku 2005, tedy novelou původního trestního zákona. Pod ustanovením § 360a se zavádí nová skutková podstata trestného činu „*nebezpečné prenasledovanie*“. Jedná se o přečin, jelikož podle slovenského trestního zákona, stejně jako podle toho českého, je přečinem trestný čin z nedbalosti, nebo úmyslný trestný čin, na něhož trestní zákon ve zvláštní části stanovuje horní hranici trestní sazby nepřevyšující pět let. Na rozdíl od české definice, však ještě dodává, že se nejedná o přečin, pokud vzhledem k způsobu spáchání činu, k jeho okolnostem, k míře zavinění a k pohnutce pachatele je jeho závažnost nepatrná. Hranici nepatrné závažnosti je potom možné považovat za materiální stránku trestného činu.

Ustanovení § 360a odst. 1 z. č. 300/2005 Z.z. uvádí: „*Kto iného dlhodobo prenasleduje takým spôsobom, že to môže vzbudiť dôvodnú obavu o jeho život alebo*

⁸⁹Zákon č. 300/2005 Z.z., trestný zákon, v platnom znení

zdravie, život alebo zdravie jemu blízkej osoby alebo podstatným spôsobom zhoršiť kvalitu jeho života, tým že: a) sa vyhráza ublížením na zdraví alebo inou újmou jemu alebo jemu blízkej osoby, b) vyhladáva jeho osobnú blízkosť alebo ho sleduje, c) ho kontaktuje prostredníctvom tretej osoby alebo elektronickej komunikačnej služby, písomne alebo inak proti jeho vôli, d) zneužije jeho osobné údaje na účel získania osobného alebo iného kontaktu, e) alebo ho inak obmedzuje v jeho obvyklom spôsobe života, potrestá sa odňatím slobody až na jeden rok“.

Základní skutková podstata nacházející se v prvním odstavci uvedeného § 360a předkládá možné způsoby, resp. jednotlivé formy pronásledování. Její znění se podstatným způsobem neodlišuje od znění podle české trestněprávní úpravy. Nepatrné rozdíly v slovenské úpravě je možné najít pod písm. b), kde se uvádí kontaktování prostřednictvím třetí osoby a dodatek „proti jeho vůli“, jež se v ustanovení § 354 českého TrZ nenachází. Kontaktování oběti pachatelem prostřednictvím třetí osoby zná i český trestní zákoník, explicitně ho však neuvádí. Co se týče dodatku „proti jeho vůli“, skutečnost, že pachatel tak koná proti vůli oběti, musí být zřejmá ze samotné podstaty trestného činu nebezpečného pronásledování, a proto je možné, že je český zákonodárce prostě vynechal, neboť ho nepovažoval za důležitý. Z hlediska důslednosti je pravděpodobné, že slovenský zákonodárce chtěl zdůraznit, že takové kontaktování není ze strany oběti podporováno.

Co se týče vyhrožování jinou újmou jemu, nebo jemu blízké osobě, mohou být tyto výhrůžky podle své povahy a závažnosti až na úrovni výhrůžek usmrcení nebo újmy na samotném zdraví. Vyhrožování jinou těžkou újmou může být např. vyhrožování zničení majetku, usmrcení osoby blízké atd. Vyhrožování se potom vykládá ve smyslu ustanovení § 359 slovenského TrZ a rozumí se jím: „vyhrožování smrtí, těžkou újmou na zdraví nebo jinou újmou, a nebo způsobením škody velkého rozsahu.“⁹⁰ Za ublížení na zdraví je možné považovat takový stav (poranění), který porušením normálních tělesných nebo duševních funkcí stěžuje výkon obvyklé

⁹⁰ČENTÉŠ, J. a kolekt. *Trestný zákon s komentářom*. Žilina: Eurokódex- poradca podnikateľa, 2006, s. 500. ISBN 80-88931-47-9

činnosti nebo má jiný vliv na obvyklý způsob života poškozeného, a který vyžaduje lékařské vyšetření, ačkoli nezanechává trvalé následky.⁹¹

Trestný čin „nebezpečné prenasledovanie“ je zařazen v rámci systematiky zvláštní části TrZ do IX. Hlavy, tj. mezi trestné činy proti jiným právům a svobodám. Do této hlavy byly zařazeny také všechny trestné činy, které byly před vznikem nového trestního zákona součástí V. Hlavy, označené jako trestné činy hrubě narušující občanské soužití. Společným druhovým objektem pro tyto trestné činy (v hlavě IX.) je ochrana některých lidských práv a svobod, občanského soužití, cti, vážnosti, dobrých mravů a sekundárně i ochrana života, zdraví a majetku. Většina protiprávních úkonů je zaměřena proti skupinovým zájmům, zbylá část pak proti zájmům jednotlivce. Jsou to útoky narušující veřejný pořádek, bezpečnost a jistotu občanů, jejich práva a svobody.⁹² Ustanovení § 360a poskytuje trestněprávní ochranu pokojnému občanskému soužití před jeho hrubým konáním, které vzbuzuje důvodné obavy o život, zdraví nebo způsobení jiné těžké újmy.⁹³ Pachatelem trestného činu může být fyzická osoba, jež byla v době spáchání trestného činu přičetná a dovršila čtrnáctý rok svého života a svým jednáním naplnila znaky trestného činu „nebezpečné prenasledovanie“. Nemusí splňovat požadavky zvláštního postavení, vlastností nebo způsobilosti (všeobecný subjekt). Po subjektivní stránce nesmí chybět zavinění, a to ve formě úmyslu, jelikož v ustanovení § 360a není uvedeno, že postačuje zavinění z nedbalosti. Trestní odpovědnost se uplatňuje pouze v případech, kdy morální a výchovné působení a mírnější prostředky státních místních orgánů, zájmových a jiných nestátních institucí, nejsou proti těmto činům efektivní.⁹⁴

Kvalifikovaná skutková podstata, jež je uvedena v druhém odstavci § 360a, umožňuje uložení vyšší trestní sazby až na tři roky, a to v případě, že pachatel spáchá „nebezpečné prenasledovanie“ na „a) chránenej osobe, b) závažnejším spôsobom konania, c) verejne“. V porovnání s kvalifikovanou skutkovou podstatou podle

⁹¹ ČENTĚŠ, J. a kolekt. *Trestný zákon s komentářom*. Žilina: Eurokódex- poradca podnikateľa, 2006, s. 181. ISBN 80-88931-47-9

⁹² BALÁŽ, P. *Trestné právo hmotné, všeobecná a osobitá časť*. Bratislava: VEDA, 2005, s. 348. ISBN 80-224-0876-X

⁹³ ČENTĚŠ, J. a kolekt. *Trestný zákon s komentářom*. Žilina: Eurokódex- poradca podnikateľa, 2006, s. 500. ISBN 80-88931-47-9

⁹⁴ ČENTĚŠ, J. a kolekt. *Trestný zákon s komentářom*. Žilina: Eurokódex- poradca podnikateľa, 2006, s. 500. ISBN 80-88931-47-9

českého zákoníku jsou tady značné rozdíly, protože umožňuje uložení vyšší trestní sazby pachateli, jež spáchal trestný čin na dítěti, těhotné ženě, se zbrání nebo s nejméně se dvěma osobami (blíže viz kapt. 4).

Podle § 139 slovenského trestního zákona se rozumí „chráněnou osobou“ dítě, těhotná žena, blízká osoba, odkázaná osoba, osoba vyššího věku, nemocná osoba, osoba požívající ochranu podle mezinárodního práva, veřejný činitel nebo osoba plnící si své povinnosti na základě zákona, svědek, znalec, tlumočnick nebo překladatel. Osobou požívající ochranu podle mezinárodního práva se rozumí kromě diplomatických zástupců také hlava státu, hlava vlády, ministr zahraničních věcí atd. Těhotnou ženou se rozumí žena v období početí až do jejího porodu. Definice těhotenství je totožná s českým pojetím. Do skupiny blízkých osob podle ustanovení § 127 odst. 4 patří osvojitel, osvojenec, sourozenec a manžel, ale také bývalý manžel, druh, bývalý druh, rodič společného dítěte. Odkázaná osoba je osoba, která je z důvodu svého nepříznivého sociálního nebo zdravotního stavu odkázaná na péči jiné osoby. Shodu obou úprav spatřujeme v poskytnutí zvýšené ochrany v případě dětí a těhotných žen. Slovenská úprava obsahuje na rozdíl od té české širší okruh chráněných osob, v případě kterých hrozí pachateli vyšší trestní sazba, a to z důvodu jejich zvláštního postavení ve společnosti.

Pod písm. b), tedy pod závažnějším způsobem konání, se rozumí podle ustanovení § 137 slovenského zákona spáchání nebezpečného pronásledování se zbrání, po delší dobu, surovým nebo trýznivým způsobem, násilím nebo hrozbou bezprostředního násilí nebo hrozbou jiné těžké újmy, vloupáním, lstí, využitím tísně, nezkušenosti, odkázanosti nebo podřízenosti, porušením důležité povinnosti vyplývající z pachatelova zaměstnání, postavení nebo funkce, nebo uložené mu na základě zákona, organizovanou skupinou nebo na více osobách. Ve srovnání s českou úpravou, znovu ta slovenská poskytuje větší okruh možných způsobů spáchání tohoto trestné činu, jež podmiňuje uložení vyšší trestní sazby. Český zákoník pod písm. b) ustanovení § 354 TrZ uvádí pouze první uvedenou možnost, a to se zbrání, na druhou stranu však pod písm. c) uvádí spáchání s nejméně se dvěma osobami, což slovenský zákoník neuvádí. Posledním způsobem uvedeným pod písm. c) slovenského trestního zákona je spáchání stalkingu veřejně. Podle § 122

odst. 2 z. č. 300/2005 je trestný čin spáchaný veřejně, když je spáchan obsahem tiskoviny, rozhlasem, televizí, použitím počítačové sítě, a nebo před více než dvěma současně přítomnými osobami. Závěr, že čin byl spáchan veřejně proto, že byl spáchan aspoň před dvěma osobami, je možný jen tehdy, pokud aspoň dvě osoby rozdílné od pachatele byly při páchaní trestného činu současně přítomny.⁹⁵ Český zákonodárce pravděpodobně nepovažoval tento způsob spáchaní stalkingu za tak závažný, aby mohl být podmínkou pro uložení vyššího trestu.

V případě trestněprávních následků stalkingu je zřejmé, že se čeští a slovenští zákonodárci inspirovali ze stejného zdroje, jelikož odlišnosti v obou úpravách jsou nepatrné. S výjimkou trestu zákazu činnosti, který se ve slovenské úpravě nenachází. Obě úpravy umožňují v základní skutkové podstatě uložení trestu do výše jednoho roku. Dolní a horní hranice trestní sazby uvedená v kvalifikované skutkové podstatě je totožná. Za spáchaní trestného činu je podle slovenské úpravy možné uložit sankce, a to ochranná opatření a tresty. Pachateli stalkingu je možné uložit ve všech případech trest odnětí svobody, jež je možné uložit za jakýkoli trestný čin uvedený ve zvláštní části trestního zákoníku, a to ve výši, která je uvedena v ustanovení příslušného trestného činu. V Praxi u nejméně závažných případů stalkingu bývá často výkon trestu nepřevyšující dva roky podmíněně odložen. Je možné výkon podmíněně odložit i za současného uložení probačního dohledu, kdy se pachateli ukládají různá omezení a povinnosti. Mezi povinnostmi, jež mají význam právě v případě stalkingu, je zákaz přiblížení se k poškozenému na vzdálenost menší než pět metrů a nezdržovat se v blízkosti jeho obydlí. Uvedené ustanovení ve slovenské úpravě představuje v porovnání s českou úpravou lepší ochranu před dalším možným obtěžováním stalkera, kterému byl výkon podmíněně odložen. Ačkoli česká úprava obsahuje taktéž určité povinnosti, ani jedna z nich však není natolik konkrétní jako výše zmíněná.

Kromě trestu odnětí svobody je možné uložit pachateli trest domácího vězení, trest „povinnej práce“. Otázkou je, jestli by trest domácího vězení nebo trest povinné práce postačoval k zamezení pokračování trestné činnosti a k napravení pachatele

⁹⁵ČENTÉŠ, J. a kolekt. *Trestný zákon s komentářem*. Žilina: Eurokódex- poradca podnikateľa, 2006, s. 175. ISBN 80-88931-47-9

stalkingu. Ochranné opatření se zdá být nejlepší sankce v případě stalkerů s duševní poruchou. Pokud nebyli v době spáchání trestného činu příčetní, soud takovému pachateli uloží ochranné léčení obligatorně, fakultativně toto léčení uloží, pokud jednal ve stavu zmenšené příčetnosti a jeho pobyt je na svobodě nebezpečný, nebo ho spáchal pod vlivem návykové látky.

Jak slovenská, tak i česká právní úprava dle výše uvedeného vykazují podstatně podobné znaky. Jednou z nedůležitějších odlišností je jiné začlenění trestného činu do systematiky zvláštní části zákonné úpravy. V české úpravě zákonodárce začlenil stalking mezi trestné činy proti pořádku ve věcech veřejných, ve slovenské úpravě se nachází v hlavě IX. pod trestnými činy proti jiným právům a svobodám. Ani jedno začlenění neshledávám jako nejšťastnější. Jako vhodnější se jeví zařazení nebezpečného pronásledování mezi skupinu trestných činů proti svobodě a právům na ochranu osobnosti, soukromí a listovního tajemství.

7 Kriminologické poznatky

Kapitola pojednává o stalkingu z jiného hlediska než předcházející. Nehledí na tento fenomén jak na právní problém a analyzuje ho po právní stránce, spíš nahlíží na pronásledování z psychologického, kriminologického i společenského hlediska. Snaží se dopracovat k odpovědi na otázku, proč vlastně existuje tento jev, co je jeho příčinou, kdo pronásleduje a proč, zda je vůbec možné předpovídat chování pachatelů a v neposlední řadě také vliv stalkingu na samotnou oběť. Pokus o odpověď na otázky potom tvoří obsah kriminologických poznatků.

7.1 Příčiny stalkingu

Pronásledování zahrnuje tři prvky a to déletrvající obtěžování, naznačenou nebo výslovnou hrozbu a záměr poškodit, zastrašit nebo vyvolat silný emoční stres.⁹⁶ Definice nebezpečného pronásledování je poměrně jasná, co je však příčinou vzniku stalkingu je komplikovaná otázka, jež si kladou odborníci zkoumající tento problém. Vznikají tak různé výzkumy zaměřující se na sledování pachatelů stalkingu a jejich chování se k obětem. V cizině jsou speciální psychologické výzkumy zacílené pouze na zkoumání pronásledování časté, na území ČR jsou spíše výjimkou.

7.1.1 *Postmoderní kultura a rozvoj technologie jako příčiny stalkingu*

Nastoupením moderní doby ve druhé polovině 20. století má podíl na vzniku stalkingu, resp. na jeho proměně. V tomto období dochází ke změnám společenských hodnot, tradiční hodnoty ztrácejí svůj význam nebo úplně mizí. Lidé začínají být nespokojeni se svým životem, jistoty v životě se vytrácejí. To všechno se začíná

⁹⁶KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Vyd.1. Praha: C.H.BECK, 2005, s. 149. ISBN 80-7179-813-4

projevovat i v mezilidských vztazích, kde nevhodné a nesprávné řešení vztahových problémů nejsou pouze problémem u „nemocných lidí“. Kumulace všech faktorů majících nepříznivý vliv na život pachatele potom může být příčinou jeho trestného jednání. Moderní doba k tomu všemu ještě přináší nové možnosti pronásledování. S vývojem technologických postupů vznikají nové prostředky usnadňující sledování a obtěžování oběti. Už to není jenom pohled nebo dopis, ale objevují se možnost kontaktování osoby SMS zprávou, emailem, faxem nebo využití tzv. chatových místností. Zneužívání internetu k obtěžování a sledování označujeme jako specifickou formu stalkingu zvanou cyber-stalking podrobněji popsanou níže v kap. 6.3.2.1.

7.1.2 Psychologické výzkumy příčin vzniku stalkingu

Dá se říct, že od počátku devadesátých let se objevují výzkumy, které se nejčastěji zaměřují na analýzu jednotlivých pachatelů. Jak uvádí Čírtková⁹⁷, tyto projekty chtěly zjistit, které povahové vlastnosti pachatelů usnadňují vznik pronásledování. Z různých závěrů projektů autorka uvádí dva nejzajímavější. První závěr uvádí, že příčinou vzniku stalkingu ovlivňuje osobnost pachatele než okolnosti určité situace. V anglické literatuře se hovoří o tzv. charakterologických příčinách (Lewis a Fremouw, 2001). To znamená, že samotné chování oběti nemá žádný vliv na chování pachatele, tudíž chování oběti nemá se vznikem pronásledování skoro žádnou spojitost. Základní příčinou pronásledování se považuje u většiny pachatelů tzv. nejistá vazba projevující se nejistotou, agresivitou a neschopností řešit vztahovou závislost. Změnit chování pachatele určitými metodami v praxi představuje velký problém. Druhým významným závěrem projektu je pozorování odlišností v pronásledování mužských a ženských jedinců. Projevuje se to hlavně v řešení konfliktů, kde výrazně dominují ženy, proto je pro muže pronásledování řešením vztahových problémů, přičemž ženy stalkují kontrolovaně a systematicky.

⁹⁷ČÍRTKOVÁ, L. Psychologické poznatky k nebezpečnosti pronásledování (stalking). *Kriminalistika*. 2004, roč. 6, č. 4, s. 276. ISSN 1210- 9150

7.1.3 Motivace pachatelů

Skutečnost, že k pronásledování dochází, je už v dnešní době zřejmá a nikdo nezpochybňuje existenci tohoto fenoménu. Z jakého důvodu však k těmto deliktům dochází je předmětem mnoha projektů nebo výzkumů zaměřujících se na motivaci pachatelů. Podle Mullen (Boon and Sheridan, 2002) identifikujeme u pachatelů pět motivačních vzorců: reakce na odmítnutí, hledání intimity a blízkosti za každou cenu, ventilování nenávisti a nepřátelství, pronásledování z neschopnosti řešit situaci jiným způsobem a nakonec pronásledování jako následek útočné agresivity. Uvedené motivační faktory jsou důležité v případě zacházení s pachatelem. Podle toho jaký motivační faktor se u pachatele projevuje, zvolí se vhodná metoda pro delikventa. Například u pronásledovatele hledajícího intimitu je místo policejních zásahů vhodnější spolupráce s psychiatry, z důvodu, že trpí často duševní chorobou.⁹⁸

Častá představa společnosti o motivaci stalkingu je, že záměrem pachatele je získat objekt svého zájmu, přičemž on sám je vášnivě zamilován a je posedlý myšlenkou být v blízkosti osoby, a být touto osobou milován. Ve skutečnosti však motivace jednání stalkera není až tak romantická jak se na první pohled zdá. Skutečným motivem je často moc a kontrola nad obětí. Stalker věří, že jeho „láska je osudová“, a vysvětluje si její odmítání, jako její zájem. Pachatel chce svoji oběť vlastnit, s tím, že když jí nebude mít on tak nikdo jiný. Proto tato skupina stalkerů představuje největší nebezpečí pro své oběti. Za skutečné motivy jsou považovány vyhledávání blízkosti s obětí (asi 28 % případů), získání totální kontroly nad životem oběti (asi 36 % případů), rozhodnutí zničit blaho, tedy psychické i tělesné zdraví oběti.⁹⁹ Za vzácný se považuje sexuálně motivovaný stalking. Motivem takového stalkingu je uspokojení pachatele tím že oběť sleduje, má příjemné pocity moci nad obětí.

⁹⁸ČÍRTKOVÁ, L. Psychologické poznatky k nebezpečnosti pronásledování (stalking). *Kriminalistika*. 2004, roč. 6, č. 4, s. 277. ISSN 1210- 9150

⁹⁹ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Vyd. 1. Praha: GRADA Publishing, 2008, s. 53. ISBN 978-80-247-2207-8

Neexistuje jednoznačná odpověď, proč jednotlivé osoby páchají tento delikt, a proč za jinak stejných okolností nebo povahových vlastností ostatní nemají na pronásledování ani pomyslen. Bylo vytvořeno několik teorií, jež se pokoušejí odpovědět na tuto otázku. Jedná se o teorii vazby, psychoanalytickou teorii a psychodynamickou teorii.

7.1.3.1 Teorie vazby (připoutání)

Základní myšlenkou této teorie, jejímž autorem je Bowlby, je normální vztah mezi matkou (důležitá osoba v životě dítěte) a dítětem v ranním dětství. Vytvořením takovéto pevné vazby podmiňuje v pozdějším věku způsob chování osoby v jiných vztazích (intimních, partnerských atd.). Pokud dojde k narušení vztahu matky a dítěte, většinou se to odzrcadí ve vztazích, které má osoba již jako dospělá. „Jedinec ztrácí schopnost budovat své vztahy na bázi vzájemného respektu a uznávání druhé osoby. Mnohé projevy stalkerů jako výbuchy hněvu a neschopnost odpoutat se od bývalého partnera jsou interpretovány jako symptomy patologické vazby v dětství“.¹⁰⁰

7.1.3.2 Psychoanalytická teorie

Podobně jako teorie vazby zdůrazňuje vliv raného dětství na možný vznik stalkingu v pozdějším věku. V této teorii je podstatná myšlenka vytváření si vlastního „já“, tedy pozitivní nazírání na vlastní osobnost, jež vychází ze stabilního vztahu s matkou. Prostřednictvím vztahu s matkou se osoba cítí cenná a samostatná a pohlíží na matku jak na spolehlivou a přátelskou osobu. Vzniká tím extrémní idealizace na straně jedné a agrese na straně druhé vůči partnerovi, které často zaznamenáváme v případech domácího násilí a stalkingu. Podle autorů

¹⁰⁰ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Vyd. 1. Praha: GRADA Publishing, 2008, s. 80. ISBN 978-80-247-2207-8

psychoanalytické teorie příčinou stalkingu „ *nezvládnuté ambivalence vůči matce, které dítěti neumožňují vypěstovat si optimální odstup od důležitého objektu. Takový jedinec není v dospělosti schopný zvládat a tolerovat běžné situace spojené s rozchodem a ukončením vztahu*“.¹⁰¹

7.1.3.3 Psychodynamická teorie

Významnou idejí podle této teorii pro příčiny stalkingu není období raného dětství jak tomu je v případě předcházejících teorií, ale období momentální, které je patologického rázu. Nezaměřují se na příčiny vzniku poruch pachatelů, ale na samotné poruchy, přičemž do popředí kladou narcistickou a hraniční poruchu osobnosti. Zřejmou příčinou stalkingu podle této teorie je osobnostní porucha pachatele, nesleduje vnější okolnosti a vlivy. Tato teorie má mnoho kritiků, kteří poukazují na fakt, že ne všichni pronásledovatelé mají psychopatickou osobnost, tudíž teorii není možné aplikovat obecně na každý jeden případ. Všechny zmíněné teorie jsou na úrovni hypotéz, není možné příčiny stalkingu omezit pouze na osobnostní vlastnosti pachatele. Každý stalker, stejně jako každý člověk, reaguje na celou řadu vnějších podnětů, proto nelze vyloučit ani jejich vliv. Za příčiny stalkingu proto můžeme asi považovat kombinací všech těchto zmíněných faktorů, přičemž není vyloučeno, že se mohou objevit i další.

7.1.4 Partnerské vztahy, násilí a stalking

Mezi partnerským násilím a stalkingem existuje určitá souvislost, a to v tom smyslu, že pronásledování je někdy pokračováním předcházejícího partnerského násilí. Domácí násilí a pronásledování bývalým partnerem představují dvě odlišné

¹⁰¹ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Vyd. 1. Praha: GRADA Publishing, 2008, s. 81. ISBN 978-80-247-2207-8

formy partnerského násilí. Ex-partner, který po ukončení vztahu začíná s pronásledováním, také reprezentuje jeden z typů stalkerů, o tom však je podrobněji pojednáno dále v podkapitole typologie stalkerů. Vysoký podíl ze skupiny pronásledovatelů tvoří bývalý partneri, které také potvrzuje mnoho studií a výzkumů. Tak např. v USA provedlo ministerstvo spravedlnosti průzkum ve skupině 8000 žen a 8000 mužů. Výsledky ukázaly, že u 59 % žen a u 32 % mužů se pronásledování dopouštěli bývalí partneri¹⁰². Toto poměrně vysoké zastoupení bývalých partnerů nám naznačuje, že za příčinu, resp. důvod vzniku stalkingu můžeme považovat i existenci předcházejícího partnerského násilí v ukončeném vztahu.

Podle Válkové¹⁰³ je jednání posuzovaná jako stalking nutné rozlišovat podle toho, zda jsou následkem minulého nebo trvajícího vztahu, nebo zda je oběť stalkera úplně cizí osoba. Motivem stalkerů patřících do první skupiny je udržení si moci a kontrolu nad obětí, přičemž motivem pronásledovatelů ve druhé skupině je utkvělá představa o vztahu s významnou osobou, které je často následkem chorobné posedlosti. Vznik pronásledování v případě první skupiny (trvající, nebo minulý vztah) je tedy vázán na partnerský vztah. Expartner se často nemůže smířit s ukončením vztahu, nebo neví problémy řešit v trvajícím vztahu jiným způsobem než pronásledováním a obtěžováním.

7.2 Formy a metody jednání

Stalkeři používají různých metod a forem k tomu, aby mohli svoji oběť obtěžovat, pronásledovat, sledovat nebo jí ohrožovat a vyhrožovat jí. Nejčastěji své oběti obtěžují telefonováním, SMS zprávami, faxem nebo dopisem. Moderní doba a technologický rozvoj sebou přinášejí nové možnosti a tudíž i nové metody pronásledování. Už to nebude jen zasilání dopisů nebo postávání pod okny oběti. Možnosti komunikace ale i přemísťování (v případě sledování), poskytují stalkerům

¹⁰²VARGOVÁ, B., POKORNÁ, D., TOUFAROVÁ M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 54. ISBN 978-80-86131-76-4

¹⁰³VÁLKOVÁ, H. Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č. 9, s. 257. ISSN 1213-5313

široké pole vymožeností ke svému trestnému jednání. Objevují se případy, kdy pachatel objedná oběti nechtěné zboží, nebo dokonce na její jméno vyvěsí inzerát na erotické a jiné služby. Pachatel se však může projevovat i násilnicky nebo agresivně.

7.2.1 *Projevy stalkingu*

Typické projevy nebezpečného pronásledování můžeme označit ad a) opakované a pro oběť skličující pokusy o kontakt cestou dopisů, telefonátů, mailů, SMS, zasílání drobných předmětů apod., ad b) demonstrativní moci v podobě přímých nebo nepřímých výhrůžek, které u normální osoby vzbuzují oprávněný strach a obavy a ad c) ničení věcí. Příkladem chování ad a) může být případ, kdy pronásledovatel bombarduje svoji oběť vytrvale maily, kde popisuje svoje sexuální představy. Pod bodem b) pachatel postává před domem oběti, chodí těsně za ní, doprovází ji kamkoli se osoba hne. Ničení věcí zase představuje širokou škálu osobních věcí oběti jako např. zničení pneumatik auta, ničení majetku nebo dokonce zlikvidování domácího mazlíčka.¹⁰⁴

Stalker se může uchýlovat jak k nelegálním projevům tak i k těm legálním. Často využívá nevinných prostředků nebo aktivit jako je např. darování kytic, objednávka různých dáreků. Z uvedeného vyplývá, že pachatel v případě stalkingu ani nemusí jednat trestně, neboť svým jednáním nenaplnuje znaky skutkové podstaty trestného činu. Paní prof. Válková¹⁰⁵ uvádí, že „*společným jmenovatelem takových společensky škodlivých aktivit je v jejich souhrnu záměr jiného obtěžovat tak intenzívně, že to již ohrožuje jeho psychickou nebo fyzickou integritu, resp. život*“. To znamená, že na začátku stalker může jednat beztrestně, což se však často může (a ve většině případů se tak děje) změnit v systematické obtěžování s úmyslem poškodit osobu jak psychicky tak i fyzicky. Není však vyloučené, že se stalker dopustí trestního činu již prvním aktem.

¹⁰⁴ČÍRTKOVÁ, L. Psychologické poznatky k nebezpečnosti pronásledování (stalking). *Kriminalistika*. 2004, roč. 6, č. 4, s. 273. ISSN 1210- 9150

¹⁰⁵VÁLKOVÁ, H. Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č. 9, s. 258. ISSN 1213-5313

Hranice společenské škodlivosti (viz kapit. 4.3.) v případě stalkingu často bývá překročena nenápadně, ukáže se až ve chvíli, kdy se jednání pachatele stává pro oběť velmi nebezpečným. Určit kdy k tomu dochází je složité, jednodušší to bude v případech, kdy se pachatel od začátku chová k oběti násilnický a agresivně. Existují dvě teorie vymezení této hranice a to tzv. kvantitativní vymezení (např. 10 pokusů o kontaktování oběti už znamená, že se jedná o stalking), a tzv. diagnostická teorie. Podle této teorie určuje oběť okamžik, kdy se z jednání pachatele stává stalking. V momentě kdy v oběti vyvolává pachatelovo jednání důvodné obavy, je možné jednání posuzovat jako nebezpečné pronásledování. Každá oběť však vykazuje jinou toleranci, vyskytuje se v tomto případě také tzv. genderový efekt, z kterého vyplývá, že ženy se cítí ohroženy dříve než muži.¹⁰⁶ Tudíž ani tato teorie neposkytuje spolehlivé vodítko na určení materiální stránky trestného činu nebezpečné pronásledování. V praxi by se měly obě teorie kombinovat.

7.2.1.1 Fáze stalkingu

Čírtková¹⁰⁷ uvádí, že klasická verze stalkingu má tři fáze, které se ovšem v reálu mohou různě prolínat. První fází je tzv. pronásledování na dálku neboli obtěžování (jedná se o vstupní, počáteční fázi), druhou je pronásledování na blízko (slídění, vyhledávání osobní blízkosti, pokusy o přímý kontakt) a poslední je nebezpečné pronásledování obsahující vyhrožování násilím nebo přímé násilí vůči majetku, zdraví či životu oběti někdy i třetích osob.

¹⁰⁶ ČÍRTKOVÁ, L. Nebezpečné pronásledování: jak ho rozpoznat. *Právo a rodina*. 2007, roč. 11, č. 7, s. 4. ISSN 1212-866X

¹⁰⁷ ČÍRTKOVÁ, L. Nebezpečné pronásledování: jak ho rozpoznat. *Právo a rodina*. 2007, roč. 11, č. 7, s. 3. ISSN 1212-866X

7.2.1.2 Typické případy stalkingu

Z praxe jsou známé typické případy neboli určité způsoby chování stalkera. Jedná se zejména za a) o případy obtěžování, za b) pronásledování a za c) případy pronásledování s vyhrožováním (pronásledování v užším slova smyslu).¹⁰⁸ V prvním případě se bude jednat o méně závažnou podobu, kterou označujeme za tzv. distální stalking. Pachatel oběti posílá zprávy, dárčky a snaží se jí kontaktovat, vše však dělá z určité dálky. Na první pohled se může zdát, že tato podoba neobtěžuje oběť, opak je však pravdou a může pro ni znamenat velké problémy a omezení. Co se týká pronásledování (za b), tady už dochází ke kontaktu pachatele s obětí. Stalker se může pokoušet o přímý kontakt (např. i fyzické násilí na oběti), nebo jsou zde známky jeho přítomnosti (např. zanechání vzkazu na dveřích bytu oběti atd.). Poslední i nejzávažnější podobou stalkingu představuje případ pod písm. c). Pachatel jakýmkoli komunikačním prostředkem na dálku oběti vyhrožuje újmou na zdraví, majetku i ublížením třetím osobám. Oběti způsobuje nemalé psychické problémy a omezuje způsob jejího života.

7.2.2 *Formy nebezpečného pronásledování*

„Nebezpečné pronásledování nabývá podobu nejen více či méně zřetelného zavražďování či vyhrožování, ale i reálných útoků.“¹⁰⁹ Jednotlivé formy pronásledování jsou uvedeny v § 354 TrZ (o tom podrobněji v předcházející kapitole 4.2.4.). Do forem stalkingu zařazujeme i tzv. telefonní teror, kdy pachatel oběť obtěžuje častým telefonováním, jejichž obsahem jsou různé výhrůžky nebo dokonce obscénosti. Mezi klasickou formou pronásledování řadíme vyhledávání osobní blízkosti, obtěžování a také násilnické jednání pachatele směřující vůči jeho oběti.

¹⁰⁸ ČÍRKOVÁ, L. Nebezpečné pronásledování: jak ho rozpoznat. *Právo a rodina*. 2007, roč. 11, č. 7, s. 5. ISSN 1212-866X

¹⁰⁹ KORBEL, F.; ŠÁMAL, P. Změny trestního zákoníku a návrh postihu „stalkingu“. *Státní zastupitelství*. 2008, roč. 6, číslo 07-08, s. 15. ISSN 1214-3758

Pro oběť takové útoky ze strany stalkera vyvolávají stres, dlouhodobé vystavení stresové situaci může způsobovat psychické aneb fyzické onemocnění.

Některé studia ukazují, že kolem 64 % pachatelů pouze vyhrožuje, 40% ničí majetek, 36% napadá oběti fyzicky, 6% napadá třetí osoby a 2% případů pronásledování končí smrtí oběti. Douglas a Dutton zjistili, že fyzickým násilím vyhrožuje v průměru polovina těch, kteří pronásledují, a 30-40 % se jich skutečně takového násilí dopustí.¹¹⁰ Podle těchto výzkumů se může zdát, že většina (více než polovina) stalkerů je neškodných. Neznamena to však, že nebezpečné pronásledování není škodlivé jednání a jako takové by nemělo být podceňováno. Včasný zásah ze strany orgánů činných v trestním řízení by mohl zamezit překročení právě ty hranice kdy se stalking stává pro oběť velmi nebezpečný a může se skončit smrtí.

7.2.2.1 Kyberstalking jako specifická forma stalkingu

Pojem kyberstalking prvně použil v roce 1999 Deirmenjian a označil ho za stalking v kybernetickém prostoru, tedy pronásledování prostřednictvím internetu. Zahrnuje jednání jako zasílání obtěžujících emailů, vyhrožování prostřednictvím internetu, zavirování počítače, spamové zprávy nebo negativní zprávy o oběti v chat roomech.¹¹¹ Obecně se na tento jev pohlíží jako na širší a stalkingu více příbuzné chování než které může být vykonáváno prostřednictvím fyzické přítomnosti, telefonu nebo emailu. Bocij a McFarlane považují za kyberstalking pouze takové formy obtěžování, jež rozumná osoba za jinak stejných okolností považuje takové jednání za možné způsobit jiné rozumné osobě citové utrpení (tíseň).

Internetové prostředí představuje pro stalkera možnost úplné anonymity, které často využívá k beztrestnému obtěžování své oběti. Stalking se ve své klasické podobě v praxi příliš neliší od kyberstalkingu. I v tomto případě tvoří větší skupinu obětí ženy. Možnosti internetového prostředí usnadňují práci stalkera zejména tím,

¹¹⁰VARGOVÁ, B., POKORNÁ, D., TOUFAROVÁ M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 53. ISBN 978-80-86131-76-4

¹¹¹ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 63. ISBN 978-80-247-2207-8

že může svoje aktivity rozvíjet z pohodlí domova, často je těžké pachatele odhalit a finančně ho to skoro vůbec nezatěžuje. Pocit anonymity poskytovaný prostřednictvím internetové komunikace slouží k nižším zábránám proti agresivitě, obtěžování a antisociální komunikace. Nejčastější formou je opakované zasílání urážlivých a vyhrožujících emailů. Je to zároveň nejjednodušší forma, která nevyžaduje nějak zvláštní znalosti internetu. Některé výzkumy uvádějí, že email jako prostředek kyberstalkingu byl využit v 92 % případů. Ostatní formy zahrnují využití tzv. instant messaging service (ICQ) a to v 13 %, zneužití chatových místností (8 %), a internetové stránky (asi 2 %).¹¹² V uplynulých letech se však chatové místnosti a tzv. instant messaging staly běžnějšími a s mnohem širším využitím.

Asi nejvýznamnějším rysem, kterým se kyberstalking odlišuje od stalkingu je skutečnost, že první zmíněný se vyznačuje vzdáleností nebo tzv. zprostředkovaností. To znamená, že neprobíhá přímo, nejedná se o obtěžování tváří v tvář, kdy oběť a její pronásledovatel jsou současně fyzicky přítomni. Začíná se, a ve většině případů i končí, online. Skoro vždy kyberstalking zůstává ve fázi vyvolávající citový stres, strach a obavy, a není běžné, že vyústí ve fyzické násilí nebo napadení. Z důvodu, že psychické trápení vyvolané takovým jednáním je často akutní a hluboké, můžeme srovnat s fyzickou újmou, která je následkem stalkingu. Druhou, ne méně významnou charakteristikou kyberstalkingu, kterou se odlišuje od typického nebezpečného pronásledování, je dominance neintimních případů. Na rozdíl od stalkingu, kde velkou skupinu stalkerů zastupují bývalý partneři, u kyberstalkingu je online obtěžování bývalými partnery velice vzácné (pouze 12 % případů). Ve 33,3 % se stalker a oběť potkali prvně v chatových místnostech, stalkování úplně cizí osoby tvoří 22 % a skupina „známostí“ představuje 16,7 %.¹¹³

¹¹² MAJID, Y. *Cybercrime and society*. London: SAGE Publications, 2006, s. 128. ISBN 10-1-4129-07535-5

¹¹³ MAJID, Y. *Cybercrime and society*. London: SAGE Publications, 2006, s. 130. ISBN 10-1-4129-07535-5

7.2.2.2 Stalking jako zvláštní forma vztahového násilí

Nebezpečné pronásledování má vždy souvislost s určitým vztahem, bez ohledu na to, zda se jedná o skutečný nebo smyšlený vztah. Za určitých okolností označujeme stalking jako zvláštní formu vztahového násilí, které zasahuje do soukromí svých obětí. Ve skutečných vztazích je stalking reakcí na neschopnost řešit vztahové problémy, nejčastěji se tento jev objevuje v partnerských vztazích, méně v pracovních nebo profesních vztazích. Podle toho dále rozlišujeme tzv. ex-partner-stalking a stalking v dalších vztazích. Pronásledování bývalým partnerem je reakcí na ukončení vztahu, jednání pachatele je motivováno touhou obnovit vztah nebo se pomstít bývalému partnerovi. Často střídá výhrůžky s vyznáním lásky. Co se týká ostatních vztahů (pracovních, profesních), vznikají ze skutečných předcházejících kontaktů (lékař-pacient). Pachatel cítí určitou domnělou křivdu a chce se za ní mstít osobám, kterým mu podle jeho představ ublížili.

U smyšlených vztahů, předcházející kontakt nebo vztah vůbec neexistoval, pachatel teprve pronásledováním chce navázat kontakt s obětí. Vytvořil si určitou představu o ideálním vztahu s vyhlídnutou osobou, kterou buďto vůbec nezná, nebo jí už někdy předtím viděl. Oběti se dvoří, zahrnuje ji nevyžádanou pozorností, kupují jí dárky a snaží se o ni za každých okolností bojovat. Stává se, že takovou osobou je celebrita nebo mediálně známá osoba. V těchto případech hovoříme o tzv. pronásledování celebrit. Celebrity mohou být stalkované v postavení milence, člena rodiny, objektu delikventní sexuality, nepřítele, údajného spiklence.¹¹⁴

7.3 Typologie stalkerů

Rozdělení stalkerů do jednotlivých skupin je důležité zejména z hlediska pomoci obětem, řešení intervence do jednání stalkerů a volba vhodného opatření

¹¹⁴ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 70. ISBN 978-80-247-2207-8

v případě postihu pachatele. Každá tato skupina tvoří okruh pachatelů, kteří mají společné charakteristiky, jako jsou pohlaví, způsob jednání, zaměření se na určitou společenskou skupinu aj. Co se týká sociální vrstvy, dá se říct, že pachatelé stalkují bez ohledu na svůj sociální status. Jednotné rozdělení stalkerů, resp. všeobecná typologie stalkerů doposud nebyla vytvořena. Různí autoři uvádějí odlišnou klasifikaci pachatelů.

Zona a kol.¹¹⁵ uvádějí tři skupiny pachatelů stalkingu a to za 1.) tzv. erotomana, za 2.) posedlý milovník a za 3.) běžný obsedantní pronásledovatel. První skupinu tvoří většinou ženy přesvědčené o tom, že je miluje vysoko postavený muž. Ženské pohlaví se vyznačuje menším rizikem fyzického násilí, na druhou stranu se projevuje svojí vytrvalostí, proto také většinou pronásledování trvá déle než jeden rok. Druhou skupinu zastupují většinou duševně postižené osoby, kdy pachatel oběť, kterou ani nemusí znát, zbožňuje. Jeho jednání je často nepředvídatelné. U běžného pronásledovatele je riziko fyzického násilí vysoké, ve více než polovině případů měla oběť s pachatelem předcházející vztah (pracovní, intimní atd.). Visinger zmiňuje nejznámější typologii obsedantních pronásledovatelů zjištěných v australském výzkumu v roce 1999. Jedná se za a) o tzv. odmítnutého stalkera, b) hledače intimity, c) nekompetentní svůdce, d) nenávistní slídlil a nakonec e) predátorský násilník. Každý z těchto pachatelů se vyznačuje různou četností násilných aktů. U odmítnutého pachatele je možnost násilí a hmotné újmy nejvyšší ze všech uvedených typů. Nenávistní slídlil nejčastěji „pouze“ oběti vyhrožuje, zajímavé je, že predátorský násilník se vůbec neuchyluje k vyhrožování třetí osobě.

Většina studií se usiluje o rozřídění do určitých typů, přičemž jako hledisko dělení se uplatňují různá kritéria, jako např. typ oběti (expartner, politik), zda existoval mezi obětí a pachatelem předcházející vztah, motivace a osobnostní vlastnosti pachatele. V roce 1993 uvedená kritéria rozřídil Holmes do šesti základních skupin, a to a) tzv. pronásledovatel celebrit, b) pronásledovatel expartnera, c) politiků, d) pronásledovatel z vášně, u něhož je dominantní sexuální motivace, e) pronásledovatel ze ziskové motivace, jehož motivací je získat od oběti

¹¹⁵ VISINGER, R. Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č. 11, s. 332. ISSN 1213-5313

peníze, a nakonec f) zhrzený a odmítnutý v lásce. Odborníci se shodují, že důležitým znakem pro určení stalkingu a osobnosti pachatele je jeho vztah k oběti. Proto se studie zaměřují na zkoumání různých druhů pronásledování podle jednotlivých typů vztahu, jež mohou být např. osobní, pracovní nebo mediálně zprostředkované.¹¹⁶

7.3.1 Genderové hledisko

Vymezení zastoupení mužských a ženských jedinců v páchání stalkingu je velmi zajímavé. Široká společnost by se spíše přiklonila k názoru, že pronásledování se častěji dopouštějí ženy, a to z důvodu jejich častějších sklonnů k hysterii a žárlivým scénám. Opak je však pravdou, a jak uvádí Mullen a Pathe¹¹⁷, muži páchají tento trestný čin až v 79 % případů, na druhou stranu jsou ženy v provádění důslednější a vynalézavější než muži. Jiná literatura uvádí, že mužští pachatelé stalkingu tvoří až 87 % případů, vyskytuje se také číslo 81 %. Různé procenta jsou dána i tím, že autoři vycházejí z průzkumů, kolikrát i z vlastních, na různé vzorce pachatelů. Každopádně je možné vyvodit závěr, že mezi muži je páchání stalkingu rozšířenější než u žen, a to ve značné míře.

7.3.2 Hledisko věku, zaměstnání pachatelů a jejich vztahu s obětí

Pachatelé pocházeli z věkové skupiny od 15 do 75 let, průměrný věk byl 38 let. Co se týká zaměstnaneckého poměru, asi 38 % tvoří skupinu nezaměstnaných a 56 % zaměstnaných. Více než polovina neměla nikdy trvalý vztah, rozvedených bylo asi 4 %. Pachatelé z řad bývalých intimních partnerů představovali 30 % případů, někde nalezneme i 49 %, nebo dokonce údaj, že se jedná o víc než polovinu

¹¹⁶ČÍRTKOVÁ, L. Psychologické poznatky k nebezpečnosti pronásledování (stalking). *Kriminalistika*. 2004, roč.6, č. 4, s. 277. ISSN 1210- 9150

¹¹⁷VISINGER, R. Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č. 11, s. 333. ISSN 1213-5313

všech případů profesních vztahů kolem 23 % případů. Pachatel a oběť se vůbec neznali asi ve 14 % případů.¹¹⁸

7.3.3 Základní typologie pronásledovatelů pro řešení konkrétních případů

Jedná se o rozdělení stalkerů britskými experty Boonem a Sheridanem, kteří vycházeli z analýzy 124 skutečných případů.¹¹⁹ Uvádějí čtyři typy pachatelů, a to skupinu bývalých partnerů, obsedantních obdivovatelů, fixovaných pronásledovatelů a sadistických pronásledovatelů.

7.3.3.1 Expartner stalking

Polovinu případů, a tudíž i největší skupinu tvoří stalkeři z řad bývalých partnerů oběti. Stalkeři z této skupiny začínají s pronásledováním po ukončení intimního vztahu. Podle statistik se jedná o krátkodobé vztahy trvající méně než 4 roky, a to až v 72 % případů, o krátkodobé známosti v trvání od jednoho do šesti měsíců ve 20 % případech. Nejčastějším pronásledovatelem je muž (75 %) a typickou obětí je bývalá partnerka.

V předcházejícím partnerském vztahu se často vyskytuje domácí násilí, které ani právním ukončením vztahu nekončí. Předpokladem domácího násilí je existující partnerský vztah, v případě stalkingu se jedná o vztah ukončený, neexistující. Jelikož už dotyčné osoby nežijí společně v jedné domácnosti, pachatel musí využívat jiných metod a prostředků k obtěžování oběti, což ho ale vůbec neomezuje a neodrazuje. Bývalý partner (partnerka) své bývalé družce, manželce nebo partnerce (druhovi,

¹¹⁸VISINGER, R. Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č. 11, s 333. ISSN 1213-5313

¹¹⁹VISINGER, R. Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č. 11, s 333. ISSN 1213-5313

manželovi, partnerovi) vyhrožuje, snaží se ji kontaktovat, často se uchyluje k fyzickému násilí, někdy bohužel i k vraždě oběti. Takovéto případy označujeme jako tzv. avizované zločiny, protože pachatel (ex-partner) dlouho před samotným vykonáním zločinu oznamuje všem (hlavně oběti) co hodlá spáchat.

Jak často dochází k těmto situacím, je prozatím nejasné. V typologii domácích násilníků (D. G. Dutton, 1995) se ukázalo, že největší sklony k pronásledování po ukončení vztahu má tzv. emočně nestabilní typ (vyznačuje se poruchami osobnosti). Jeho slabé sebevědomí neunes rozchod, následně se uchyluje k pronásledování. Jiní výzkumníci (Hoffmann, Kukenová, 2006) se snaží rozdělit pronásledování ex-partnerem na dvě varianty, na defenzivní a ofenzivní. Defenzivní stalking není pokračováním domácího násilí. Motivem tohoto pachatele je obnovení vztahu, snaží se oběť kontaktovat a přemluvit k tomu, aby se k němu vrátila. Přestože není původní vztah ideální, pachatel cítí, že nemůže o partnerku přijít, stává se závislým na jejich vztahu, často sám není schopen navazovat kontakty. Své jednání ospravedlňuje různými výmluvami, má nerealistické představy jak vůči sobě tak i vůči okolí. V případě ofenzivního stalkingu na rozdíl od defenzivního existovalo v minulém vztahu domácí fyzické násilí. Hrozba fyzického napadení je vysoká, pachatel chce obnovit svoji moc a kontrolu z předcházejícího vztahu.¹²⁰

Obecně se pachatelé uchylují k fyzickému násilí a ničení předmětů, jsou schopni své jednání ovládat a kontrolovat. Hrozba naplnění pachatelových výhrůžek je vysoká, proto by měla oběť úplně přerušit kontakty s pachatelem. Pronásledovatel je spoután minulostí, pociťuje zahořklost a těžce snáší situaci, kdy bývalá partnerka potkává nové muže. V praxi to často končí tak, že orgány činné v trestním řízení umí účinněji reagovat na domácí násilí v existujícím vztahu, než na pronásledování po jeho ukončení. Zdá se, že je lepší trpět násilím ve vztahu, než ho ukončit s rizikem pozdějšího obtěžování a nemožnosti pomoci ze strany policie.

¹²⁰ČÍRTKOVÁ, L. Avizované zločiny, pronásledování a domácí násilí. *Zpravodaj BKB*. 2007, roč. 16, č.4-6, s. 4. ISSN 1213- 8282

7.3.3.2 Stalking obsedantním obdivovatelem

Druhou skupinu reprezentují zbožňující stalkeři toužící se dostat do osobní blízkosti objektu svého zájmu. Jedná se asi o 18 % případů, což představuje vůči výše zmíněnému typu poměrně malé procento, ne však zanedbatelné. Pronásledovaná osoba znamená pro stalkera určitý idol, je středobodem jeho představ. Stalker si myslí, že je do oběti zamilovaný, proto jí nechce a nikdy by nechtěl ublížit. Jedná se tedy o nejmírnější a nejméně nebezpečnou formu stalkingu. Na rozdíl od stalkera expartnera, který se orientuje na minulost, a sadistu stalkera orientujícího se na přítomnost, obdivovatel se zaměřuje na budoucnost. Touží po vztahu s obětí, jeho představy jsou romantické a příjemné, jakýkoli vnější podnět spouští u stalkera nereální představy o společném bytí s obětí. Někdy se tento typ označuje také jako „nekompetentní“ ctitel („infatuation harassment“).

Skupinu reprezentují dva subtypy a to mladý obdivovatel a obdivovatel středního věku. U obou subtypů se doporučuje poradenství, u obdivovatele středního věku navíc přerušit veškeré kontakty a vztahy. Vhodné by bylo promluvit si s pachatelem o jeho dosavadním vztahu, pomoci mu správně řešit vztahové problémy. Mladý obdivovatel někdy vůbec netuší, že vyvolává u oběti nepříjemné pocity. Jelikož je hrozba fyzického násilí poměrně malá, postačí intervence tohoto druhu, která mimo jiné zahrnuje opatrné kroky, zejména vůči mladému obdivovateli. Při řešení těchto případů je někdy těžké odhadnout, že se jedná o „neškodného“ obsedantního ctitele, protože i takovýto ctitel je schopný oběť pronásledovat všude kde se hne, přešlapuje celé hodiny před bytem oběti.

7.3.3.3 Stalking fixovaným pronásledovatelem

Fixovaný pronásledovatel trpí většinou duševní poruchou. Tuto skupinu představují dva podtypy. Prvním podtypem je méně nebezpečný pronásledovatel, u kterého se projevují známky psychopatie. Jeho obětí jsou většinou ženy, které jsou

s ním v profesním vztahu, a jež jsou v jeho představách s pronásledovatelem v iluzorním vztahu. Má rozvinuté schopnosti manipulace, neztrácí však úplně kontakt s realitou. V tomto případě je vhodné úplné přerušení kontaktů a jednoznačně vyjádřené odmítnutí ze strany oběti.

Druhým podtypem je pronásledovatel se zvýšenou nebezpečností. U tohoto podtypu se projevuje vyšší stupeň psychopatie, jeho konfliktní chování je viditelné. Chová se agresivně, svojí oběť obtěžuje častými telefonními hovory, SMS zprávami, jeho jednání se nedá předvídat. Jeho oběťmi se často stávají mediálně známé osoby, významné ženy nebo muži. Z důvodu psychické poruchy pronásledovatele je nutné, aby oběť dala podnět k psychiatrickému vyšetření pachatele, a samozřejmě úplně eliminovat kontakt s ním.

7.3.3.4 Stalking sadistickým pronásledovatelem

Poslední skupinu tvoří nejnebezpečnější pachatelé. Již pojmenování této skupiny naznačuje, že motivací takového stalkera bude touha po ovládnutí oběti. Pachatel často svou oběť zastrašuje a snaží se úplně ovládat její život. Jedná se o 12 % případů, kdy se jedná vždy o velmi vážnou situaci. Stalker střídá laskavý a násilný přístup k oběti, která se úplně ztrácí v jeho pocitech. Začíná často nevinným způsobem, pokračuje výhrůžkami a rozšiřováním nepravdivostí o oběti. „Stalker skončí a pak znovu začne. Jeho chování připomíná hru na kočku a myš.“¹²¹ Pachatel postupuje chladně, budí na veřejnosti dobrý dojem, má přesvědčovací schopnosti a dobře vyvinutý dar řeči, ve skutečnosti je však egocentrický, povrchní a nepříjemný. Osobu, nad kterou chce mít úplnou moc, si vybírá většinou z řad šťastných, úspěšných a příjemných osob, tedy osobu hodnou úplného ponížení a zničení. Ve většině případů se jedná o neznámou osobu s minimálními kontakty na pronásledovatele. Pachatelé se často vyznačují vysokou inteligencí, se schopností předvídat kroky policie a jiných orgánů činných v trestním řízení. Sadistický stalker

¹²¹ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 76. ISBN 978-80-247-2207-8

zná všechny vyšetřovací praktiky, snaží se dokázat, že je policie nikdy nedostane. V těchto případech je nutné oběť umístit na místo, které pachatel nezná.

7.3.4 *Typologie stalkerů na základě analýzy způsobů pronásledování*¹²²

Na výše zmíněnou typologii stalkerů, která se opírala o převládající motivy a osobnostními rysy stalkerů, reagovala typologie vytvořená německými autoři Vossem, Hoffmanem a Wondrackem v roce 2006. Autoři tvrdili, že jak motivy, tak i rysy pachatelů se v průběhu stalkingu mohou měnit, proto výše zmíněná typologie dostatečně nevystihuje tento fenomén jako celek. Proto na základě informací od obětí rozdělily projevy stalkerů do dvou základních způsobů pronásledování a to distální a proximální stalking. První druh stalkingu představuje obtěžování na dálku a to prostředky, které nevyžadují osobní kontakt s obětí, jako např. telefonní zařízení, mobilní telefon, poštovní zásilky nebo prostředky elektronického kontaktu. Na rozdíl do stalkingu na dálku ten proximální logicky zahrnuje všechny možné způsoby „blízkého“ kontaktování oběti. To znamená, že v praxi se jedná kupříkladu o zanechávání vzkazů na dveřích bytu oběti, na předním skle jejího auta, na místě jejího zaměstnání nebo dokonce v jejím bytě.

Snažili se zjistit, zda u těchto dvou rozlišných způsobů pronásledování nelze vysledovat pro každý jeden podobné nebo stejné vlastnosti pachatele. Z vyvěšeného dotazníku na internetové adrese vysledovali typ pachatelů specializujících se na distální stalking a typ univerzálních pachatelů. Z uvedeného vyplývá, že obě skupiny se vyznačovaly použitím distálního stalkingu, přičemž ten proximální využíval pouze druhý typ, a to ve stejné míře jako ten distální. U dotazovaných se objevovaly dva faktory ovlivňující jejich jednání, a to motivace samotného pronásledování a situace oběti. Stalkeři toužící po moci a kontrole využívali spíše metod proximálního stalkingu. Ukázalo se, že osoby žijící samy bez ochrany jiných lidí, pohybující se na

¹²²ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 77. ISBN 978-80-247-2207-8

tmavých místech a v nočních hodinách, jsou snadnějším a častějším terčem pronásledování.

Autoři svým výzkumem pomohli také orgánům působících v praxi, a to zjištěním, že stalkeri postrádající blízkou osobu a žijící ve společenské samotě představují rizikovou skupinu. Druhým významným poznáním bylo, že je vhodné využívat blízké osoby stalkerů v případě řešení jednotlivých případů. Ačkoli nebyla vytvořena obecná typologie, jež by se mohla aplikovat na všechny případy, autoři výše zmíněných typologií výrazně přispěli k poznání novodobého jevu nebezpečného pronásledování.

7.4 Oběti stalkerů

Pod pojmem obět' trestného činu, tedy i obětí stalkingu rozumíme podle zákona o poskytnutí peněžité pomoci obětem trestné činnosti¹²³ „fyzickou osobu, které v důsledku trestného činu vznikla škoda na zdraví“. V trestním právu odlišujeme pojem oběti od pojmu poškozený trestným činem. Poškozeným se podle ustanovení § 43 TR¹²⁴ rozumí ten komu, bylo trestným činem ublíženo na zdraví, způsobena majetková, morální nebo jiná škoda. Na rozdíl od oběti, pokud poškozenému je přiznáno postavení poškozeného v trestním řízení, má určitá procesní práva a povinnosti, mezi něž patří zejména uplatnění nároku na náhradu škody nebo vydání bezdůvodného obohacení. Pojem oběti je mnohem širší než pojem poškozeného, vždy však rozumíme obětí nebo poškozeným osobu, které v důsledku trestního jednání pachatele vznikla škoda a které se zhoršilo společenské postavení. Obět' v případě stalkingu je důležitým měřítkem, jež určuje onu hranici, kdy se z „nevinných projevů náklonnosti“ stává nebezpečné pronásledování. Z toho vyplývá, že jednání se stává stalkingem až pocitem, resp. přesvědčením oběti, že pachatel již překračuje nejvyšší možnou míru tolerance k takovému chování a zásadně vstupuje do jejího soukromí.

¹²³Zákon č. 209/1997 Sb., zákon o peněžité pomoci obětem trestné činnosti

¹²⁴Zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, v platném znění.

Obětí, jak už to u většiny trestných činů bývá, může být jakákoli osoba bez omezení společenského postavení, věku nebo vzhledu, výzkumy však ukazují, že se jedná většinou o ženy z řad bývalých partnerek nebo ženy bez účinné ochrany ze strany blízkých osob. Z osobnostních rysů dominuje sklon k podrobování se jiným a neschopnost důrazného odmítnutí obdivovatele. Některé zahraniční studie uvádějí, že zhruba 4-7,2 % mužů a 12-17,5 % žen aspoň jednou v životě bylo vystaveno metodám stalkerů. V USA se podle výzkumu National Violence Survey stalo obětí pronásledování 4,8 % žen a 0,6 % mužů. Jinde se uvádí, že až každá dvanáctá žena a každý čtyřiapadesátý muž se stane obětí pronásledování.¹²⁵ Větší hrozbu viktimizace v případě stalkingu mají osoby, které kromě toho, že jsou ženského pohlaví, denně přichází do bližšího styku s jinými osobami (patří sem profese jako lékaři nebo učitelé). Podle Čírtkové, je obětí stalkingu asi 2 až 8 % populace v ČR, z toho nejvíce případů připadá na pronásledování bývalým partnerem (tzv. ex-partner stalking). Stalking nepostihuje pouze samotné oběti, ale kolikrát má dopad i na její blízké osoby. Hovoříme o tzv. sekundárních obětech. Pachatel se zaměřuje na přátele, příslušníky rodiny, stávající partnery, děti, kolegy, zaměstnance nebo sousedy. Přestože sekundární oběti nejsou přímo objektem zájmu pachatele, pociťují stalking a jeho následky stejnou mírou jako pociťuje obtěžování samotná oběť.

7.4.1 Dopad systematického pronásledování na oběť stalkingu

Jelikož stalking není jednorázovou záležitostí, ale naopak se vyznačuje svojí dlouhodobostí, pro oběť může, a také představuje chronický stres, což často vede k vzniku různých fyzických a psychických nemocí. „Studie provedené v této souvislosti upozorňují na to, že oběti stalkingu často trpí symptomy posttraumatické zátěže a vykazují oproti nepostížené populaci výrazně vyšší hodnoty, nejen pokud jde o depresi a pocity strachu, ale i o symptomy somatických onemocnění“.¹²⁶

¹²⁵VARGOVÁ, B., POKORNÁ, D., TOUFAROVÁ M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2008, s. 53. ISBN 978-80-86131-76-4

¹²⁶VÁLKOVÁ, H. Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č. 9, s. 258. ISSN 1213-5313

Systematické obtěžování zasahuje do všech oblastí života oběti, způsobuje strach z hrozícího nebezpečí a fyzické agrese. Všechny tyto obavy vyvolávají stres, který může oběť dohnat k pocitům hněvu, poruchám spánku, sebeobviňování a bohužel až k sebevraždě. Na základě výzkumu Patheové bylo zjištěno, že 80 % ze 100 vyšetřovaných obětí pociťovalo zvýšené pocity úzkosti a jedna třetina splňovala kritéria pro jejich zařazení do skupiny osob s posttraumatickou stresovou poruchou (PTSP), která mimo jiné zahrnuje poruchy spánku, vyhýbavého chování a pocit ohrožení. Otázka, zda vůbec existuje souvislost mezi stalkingem a PTSP, je doposud předmětem mnoha diskusí. Existenci této skutečnosti dokázal i výzkum obětí realizovaný na Technické univerzitě v Darmstadu, kde se zjistily příznaky charakteristické pro PTSP u 76 % případů. Jednoznačně je možné konstatovat, že tento syndrom není nutným důsledkem stalkingu, ale může se u obětí vyskytovat. Jedna čtvrtina dokonce přiznala, že pomýšlela na sebevraždu jako jediné možné východisko z neřešitelné situace.¹²⁷ Kromě uvedených následků se také u obětí objevují osobnostní změny, mezi něž patří zvýšená podezřívavost a zmenšená důvěra vůči ostatním. Mohou se objevovat i různé poruchy osobnosti a psychopatologické příznaky, jako například hysterie, sebevražedné myšlenky nebo sebepoškození.

Každá osoba musela v důsledku pronásledování změnit zcela nebo zčásti svoje návyky, změnit způsob svého života. Opuštění těchto životních jistot představuje pro objekt stalkera nesmírnou psychickou zátěž. Jedná se zejména o změnu pracovního místa, bydliště, utajování poštovní adresy nebo telefonního čísla. Všechny změny však představují určité finanční ztráty, proto mluvíme v těchto případech o tzv. materiálních následcích stalkingu. Pronásledování nemá vliv jen na psychickou nebo fyzickou stránku oběti, ale i na finanční zázemí.

¹²⁷VARGOVÁ, B., POKORNÁ, D., TOUFAROVÁ M. *Partnerské násilí*. Praha:Linde, 2008, s. 53. ISBN 978-80-86131-76-4

7.4.2 Pomoc obětem stalkingu

Každý jeden případ nebezpečného pronásledování má určité zvláštnosti, které vyžadují speciální přístup. Občanské sdružení Bílý kruh bezpečí (BKB) uvádí na svých internetových stránkách¹²⁸, že každá oběť se může obrátit na poradnu BKB, která jim pomůže najít vhodné řešení jejich problému. Výhodou poradny BKB je, že součástí týmu poradců BKB je jak právník, tak i odborník z pomáhajících profesí (psycholog, psychiatr), čímž se kombinují prvky právní a psychologické pomoci pro oběti stalkingu. Poradci společně s obětí řeší tři otázky, a to zda se jedná o stalking, zda hrozí fyzické napadení a hledání vhodného způsobu řešení pronásledování. Odbornou pomocí se rozumí poskytování informací o podstatě stalkingu, odbourávat pocity viny, poskytnout pochopení obětem, podporovat ji v znovunabývání sebeúcty, odstraňovat pocit méněcennosti. K tomu, aby poradci dospěli k efektivnímu řešení na tyto otázky, musí oběť poskytnout informace ohledně chování a činnosti pachatele, jakým způsobem se oběť snažila pachatele zastavit, a všechny ostatní podstatné okolnosti. Pokud se jedná o méně závažný případ nebezpečného pronásledování, výsledkem práce poradců je rychlá a efektivní pomoc obětem. V některých závažných a nebezpečných případech je nutné využít terapeutických a represivních strategií vůči pronásledovateli, aby byla oběť co nejméně postižena trestným činem.

7.4.2.1 Doporučený postup oběti stalkingu vůči pachateli

Rozlišujeme dvě strategie obrany oběti a to defenzivní, které směřuje ke zvýšené ochraně oběti a přerušení veškerých kontaktů s pachatelem, a ofenzivní. U méně závažných forem postačí defenzivní strategie, potom následuje ofenzivní, která se opírá o soukromé postupy jako zásah ze strany třetí osoby (ze strany

¹²⁸ *Jak zastavit nebezpečné pronásledování* (Informace a praktické rady), Bílý kruh bezpečí [online]. [15-02-2012]. Dostupné z WWW: <http://www.bkb.cz/aktuality/n14-jak-zastavit-nebezpecne-pronasledovani/>

zaměstnavatele). Pokud se tyto kroky ukážou jako neúčinné, je potřeba využít možnosti podání trestního stíhání.¹²⁹

Osoba, která má pocit, že jí někdo pronásleduje a obtěžuje, by měla v první řadě přerušit kontakty s pachatelem, snažit se o získání a evidování důkazů o stalkingu a povědět o svém problému blízké osobě nebo kontaktovat poradnu BKB. Jedná se o prvotní postup ze strany oběti, který je nutné provést úplně na začátku. BKB dále doporučuje nepodceňovat situaci, vyhledat okamžitou pomoc v případě pocitu ohrožení, změnit své zvyky a tím neposkytnout pachateli příležitost k pronásledování, to znamená vytvořit společně s poradcí bezpečnostní plán. Pokud má oběť děti, je nutné v rámci jejich ochrany vytvořit tento plán taktéž. Pokaždé je potřeba využít doprovod blízké osoby, dokumentovat všechny důkazy jako např. rozbité auto, uchovávat vzkazy od stalkera, nahrávat telefonní hovory. Oběť by neměla váhat ani s podáním trestního oznámení, protože stalking je trestným činem, za jehož spáchání v případě dokázání viny je možné udělit pachateli trestní sankce.

Konkrétně se potom doporučuje ignorovat stalkera, neodpovídat na jeho pokusy o rozhovor, SMS, emaily nebo dopisy, nosit u sebe jakékoli prostředky legální ochrany. Každý by si měl svého partnera volit s rozumem, a tím předcházet nepříjemnostem, které způsobuje nechtěná pozornost. Někteří odborníci míní, že příčinou stalkingu je samotná oběť a její chování, proto se doporučuje nevzbuzovat v ostatních plané naděje, protože člověk nikdy neví, jaké pocity to vyvolá v druhém člověku. Pravidlo poskytování svých osobních údajů a kontaktů pouze malému počtu osob a nezveřejňování svých kontaktních údajů na sociálních sítích je také vhodnou ochranou před možným nebezpečným pronásledováním. Čím méně pachatel ví o své oběti, tím je pro něj těžší pronásledování a obtěžování uskutečňovat.

¹²⁹ČÍRTKOVÁ, L. Nebezpečné pronásledování:jak ho rozpoznat? Poznámky k trestnosti stalkingu. *Právo a rodina*. 2009, roč. 11, č. 7, s. 5- 6.ISSN 1212-866X

7.4.3 Falešné oběti stalkingu¹³⁰

Falešnou obětí označujeme osobu, která pouze předstírá z různých důvodů, že je obětí trestného činu, ačkoli pachatel ani trestný čin neexistuje a nikdy neexistoval. Samotný výraz však v literatuře doposud není ustálen. Odborníci pro tento výraz zavádí kromě označení údajná, předstírající také termín syndrom falešné viktimizace (Zona 1998). V případě stalkingu se rozlišují dva typy falešných obětí. První skupinu tvoří osoby, které vědí, že předstírají viktimizaci, jejich jednání je motivováno pomstou, nenávisť. Druhou skupinu představují osoby, které opravdu věří, že se staly obětí stalkingu. Většinou se jedná o osoby s různými psychickými poruchami.

K rozpoznání mezi skutečnou a falešnou obětí slouží tzv. upřesňující otázky, kterými se objasňuje dosavadní průběh stalkingu. Falešná oběť většinou uvádí pronásledování neznámým pachatelem, přičemž takové pronásledování je velmi vzácné. Někdy také uvádí, že ji pronásleduje více pachatelů z určité sociální skupiny, přes to, že stalking je pouze individuální záležitostí. Pro předstírající oběť je charakteristické, že neprochází prvotní fází zvanou popírání situace a váhání s oznámením trestného činu, která je význačná pro skutečné oběti. Takové oběti i přes tvrzené potíže vypadají spokojeně, vyhledávají a přijímají pomoc od všech možných osob, vyhýbají se však ochranných opatření, které by je mohly omezit v jejich životě (např. změna pracovního místa). V případě falešného pronásledování chybí různé důkazy, nebo svědci, kteří by mohly stalking dosvědčit. Výpověď „oběti“ se ve všech směrech logicky rozporuje.

Za příčinu falešné viktimizace se kromě psychologických vlivů považuje i vliv sociální, konkrétně se jedná o vliv médií. Medializace stalkingu vyvolává u lidí pocit, že tento fenomén je všudypřítomný. Pokud se v centru zveličení problému prostřednictvím médií octne osoba neuspokojená a nenaplněná, může dojít k tomu, že se tato osoba začne ztotožňovat s obětí stalkingu, pociťuje stejné symptomy a považuje ho za příčinu svých problémů. Vyhledáváním dalších informací, osoba najednou zjišťuje, že všechno do sebe zapadá, a že ona je pravou obětí stalkingu.

¹³⁰ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada Publishing, 2008, s. 102-110. ISBN 978-80-247-2207-8

Někdy se i veřejně doznávají, že se staly obětí stalkingu, využívají všech výhod a navštěvují poradenské centra.

7.5 Limity a možnosti prognóz

Určení hranic a možností chování pachatelů nebezpečného pronásledování je klíčová záležitost. K čemu by orgánům činným v trestním řízení byla teorie, kdyby nedisponovaly klíčem k odhalování stalkingu a instrukcemi intervence a efektivního postihu těchto pachatelů. Stalking je fenomén jako každý jiný a vyvíjí se současně se společností. Reagovat na aktuální možnosti a varianty pronásledování v souvislosti s rozvojem společnosti je pro odborníky zabývajícími se tímto jevem výzvou. Proto byl vytvořen určitý model v souvislosti s rozdělením jednotlivých typů stalkerů do určitých skupin, na základě tzv. vícerozměrné klasifikace.

7.5.1 Vícerozměrná klasifikace stalkerů¹³¹

Jedná se o klasifikaci, která kombinuje několik hledisek najednou, a jež se osvědčila v praxi hlavně pro posuzování trestnosti a stanovení prognózy chování stalkera. Pracuje na třech rovinách hodnocení, a to za 1.) v psychopatologické, 2.) v rovině motivace a za 3.) ve vztahové rovině (vztah mez stalkerem a obětí). Na první úrovni rozlišujeme tři skupiny stalkerů. První skupinu reprezentují stalkeré s příznakem patologické duševní poruchy. Druhá tzv. intermediární skupina, která se projevuje se sníženou ovládací a rozpoznávací schopností. Stalker vykazuje obdobná jednání, jak tomu je v případě obsedantní poruchy nebo rostoucí drogové závislosti. Stalker z této skupiny úplně podřídí svůj život sledování oběti, často také zanechá

¹³¹VÁLKOVÁ, H. Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 8, č. 9, s. 259. ISSN 1213-5313 srovnej shodně s DRESSING, H., MAUL-BECKER, H., GASS, P. Posuzování stalkingu z kriminalistického a psychiatrického hlediska. *Trestněprávní revue*. 2007, č. 10, s. 279-280 (překlad hájek).

svého zaměstnání a přeruší veškeré sociální kontakty. Takovéto chování se většinou vidí u stalkingu bývalými partnery. Stalker-bývalý partner je postižen poruchami osobních vztahů, vztah s partnerkou ho naplňuje, na druhou stranu ho ovládají pocity závislosti na partnerce. Svoji partnerku začne kontrolovat takovým neúměrným způsobem, že ho nakonec opouští. Partnerka však není při rozchodu důsledná, tudíž udržuje v ex-partnerovi naději, co vyvolává následný stalking. Poslední skupinu představují duševně zdraví stalkeri, popř. stalkeri s nepatologickou poruchou osobnosti. Zařazení jednotlivých pachatelů do těchto skupin má význam při určení jejich trestnosti.

V rovině motivace se posuzuje, jakým způsobem ovlivňuje psychopatologické příznaky schopnost pachatele se ovládat a jaké motivy ovlivňují jeho jednání. Tak např. pokud pachatel bude přesvědčen o milostném vztahu s obětí, tedy jeho jednání je motivováno chorobnou láskou, v tomto případě je jeho úsudek výrazně omezen. V poslední uvedené rovině zkoumáme vztah mezi pachatelem a obětí, konkrétně zda se před pronásledováním znali nebo nikoli. Určení vztahu je důležité pro stanovení dalšího možného chování pachatele. Mohou nastat případy, kdy je oběť cizí osoba, osoba známá nebo bývalá partnerka či partner. Fyzické napadení hrozí nejvíce u oběti, která měla se stalkerem intimní vztah.

Co se týká posuzování rizika a nebezpečnosti stalkingu platí, že čím delší dobu trvá, tím je menší pravděpodobnost, že stalker své obtěžování ukončí sám od sebe. Hrozba fyzického napadení a psychického nebo fyzického poškozování oběti je nejvyšší u stalkera tzv. odmítnutého a predátorského typu, přičemž u těchto typů je nejméně časté vyhrožování. U tzv. nekompetentního typu je nejpříznivější předpověď v případě ukončení jeho přetrvávajícího pronásledování. Všechny výše zmíněné modely prognóz dalšího chování pachatele by měly sloužit k výběru vhodně zvoleného zásahu do jeho trestního jednání. Orgány činné v trestním řízení tak mohou zvolit vhodnou strategii pro postup vůči nebezpečnému pronásledování a tím pomoci samotné oběti trestného činu stalkingu. Doposud nebyl vytvořen jednotný model, který by mohl být obecně aplikován na každý jeden případ. Cílem orgánů zabývajících se stalkingem by tudíž mělo být vytvoření obecného modelu, který je možné aplikovat na všechny případy stalkingu vyskytujících se v praxi.

8 Shrnutí, závěry a doporučení de lege ferenda

Nebezpečné pronásledování se ukázalo být velmi závažným jevem objevujícím se ve společnosti. Postižen stalkingem může být každý bez rozdílu společenského postavení. Poškozenou osobou nebývá pouze samotná oběť, vůči které je obtěžování směřováno, ale následky stalkingu trpí často i rodinní příslušníci, přátelé, sousedé nebo partneři samotné oběti.

V praxi se ve většině případů oběti obracejí se svým problémem v první řadě na policii. Jelikož se v Evropě, v České republice nevyjímaje, tomuto fenoménu nevěnuje tolik pozornosti než v jiných zemích, neexistují dostatečně vypracované instrukce pro postup orgánů činných v trestním řízení. Hlavním problémem je malá informovanost příslušníků policie ohledně samotné podstaty nebezpečného pronásledování. Oběti se setkávají s nepochopením ze strany policie, přitom je tak důležité, aby právě oni svým chápajícím přístupem pomohli obětem stalkingu. Je nutné zabezpečit přípravu policejních specialistů, kteří by se přednostně věnovali daným obětem a pomohli jim nalézt efektivní řešení jejich problému. Bylo by vhodné, aby se v rámci příslušných policejních sborů vyčlenily zvláštní jednotky zabývající se pouze a jen touto problematikou.

Policejní orgán, který provádí vyšetřování je povinen dokázat, jestli jednotlivé útoky pachatele naplňují znaky skutkové podstaty trestného činu podle § 354 TrZ. Na druhou stranu se nemohou omezit pouze na formální stránku trestného činu, jelikož je potřebné, aby k samotnému jednání naplňujícímu obligatorní znaky přistoupila společenská škodlivost. Vyšetřovací orgán často zahajuje trestní stíhání, aniž by zkoumal materiální stránku trestného činu za konkrétních okolností a v konkrétním případě. Hranice společenské škodlivosti v trestním zákoníku není stanovena ani vyjádřena, tudíž je její určení ponecháno na oprávněných orgánech. Tato hranice bude nejvíc zřetelná např., pokud bude pachatel vyhrožovat oběti fyzickým násilím před svědky. V ostatních případech bude tuto hranici určovat subjektivní hledisko samotné oběti, kdy pachatel svým jednáním překročí hranici pouhého dvoření a nevinného zájmu. Prověřování ohrožovacího deliktu, jak to v jejich případech bývá, je velmi náročná práce. Většinou chybí důkazy nebo svědci,

kteří by dosvědčili pravdivost tvrzení oběti. Na druhou stranu by se jednalo o extrémní postup ze strany policie, kdyby nezačínala s prověřováním a nezahajovala trestní stíhání z obavy, že soud rozhodne, že v konkrétním případě nebyl splněn požadavek společenské škodlivosti podle zásady subsidiarity trestní represe (§ 12 TrZ).

Co se týče samotné kriminalizace problému, tento krok se jeví jako krok správným směrem. Je to dáno tím, že zavedením trestného činu nebezpečného pronásledování, se problém dostal více do veřejného povědomí a již není takové jednání nadále opomíjeno. Na druhou stranu nesmíme zapomenout na skutečnost, že kriminalizace určitého problému ještě neznamená automaticky jeho řešení. K tomu všemu pokaždé musí přistoupit efektivní práce orgánů činných v trestním řízení, tedy policejních orgánů, soudů a státních zástupců. Podle výše zmíněného jsou právě na této straně velké mezery. Studie po celém světě uvádí, že postih pachatele stalkingu nevedl k zastavení jeho trestné činnosti, dokonce v některých případech pachatele ještě víc rozrušil a on pak zintenzivnil své útoky na oběť. Jako efektivnější se ukázalo krátkodobé zadržení, vazba nebo oslovení ze strany policie. To znamená, že pokud na pachatele není uvalena vazba, může si po zahájení trestního stíhání pokojně pokračovat v pronásledování a obtěžování dál, a to až do vyhlášení rozsudku. Jelikož se stalking velmi těžce dokazuje, je pravděpodobné, že vazba uvalena nebude. I přes uvedené nedostatky představuje možnost podání trestního oznámení na základě zavedení nového trestného činu nebezpečné pronásledování pro oběti určitou obranu. Je možné, že pachatelé, kteří se budou obávat trestního stíhání, ustanou ve své obtěžující a trestné činnosti.

Oběť má možnost kromě podání trestního oznámení, také podat soukromoprávní žalobu v občanskoprávním řízení (tzv. negatorní žaloba). V rámci podané žaloby potom může žádat o vydání tzv. předběžného opatření, čímž může eliminovat obtěžující jednání pachatele. Tyto prostředky však neřeší samotný problém stalkingu, slouží pouze k určité dočasné ochraně oběti. Není však ke škodě, aby tyto prostředky oběť využívala a tím přispěla k zamezení pronásledování.

Český právní systém kromě kriminalizace jednání vykazující znaky nebezpečného pronásledování disponuje s prostředky k zajištění omezení a zákazů

souvisejících se stalkingem. Jedná se zejména o institut vykázání podle PolZ, ale také o využívání jejich pravomocí a oprávnění (jako např. povinnost zajistit ochranu života atd.). Tyto mimotrestní normy by měly zabezpečovat efektivitu ochrany oběti před nebezpečným pronásledováním.

Při uvážení výběru nejvhodnějšího prostředku pro zabránění v další trestné činnosti stalkera, pokud nejsou dány podmínky pro uložení vazby, by se mohl zákonodárce inspirovat zahraničním institutem tzv. „*zákazem přiblížení se a kontaktů*“. Tak např. v USA má oběť možnost požádat o vydání ochranného opatření přímo soud, přičemž porušení zákazů kontaktování nebo přiblížení se hrozí pachateli peněžité pokuty nebo tresty. Oběť nemusí čekat na konečné rozhodnutí soudu, má možnost se bránit před stalkerem, a to způsobem o jaký požádá civilní soud.¹³² V tomto případě se naskytá otázka, zda jsou uvedené prostředky dostatečně efektivní a zabrání dalšímu obtěžování nebo vyhledávání osobní blízkosti. Nejednou se stává, že pachatelé nedodrží zákazy a tudíž by měla být oběť obezřetná i v případě, že dosáhla vydání takových zákazů.

Zvýšení trestní sazby za trestný čin nebezpečné pronásledování, což se laikům může zdát jako nejlepší řešení této problematiky, neshledávám vhodným postupem. Pro určitou skupinu lidí není hrozba vyššího trestu odnětí svobody a ani nikdy nebyla odstrašujícím faktorem v páchání trestné činnosti. Kdyby tomu tak bylo, nepáchaly by se trestné činy s nejvyšší trestní sazbou, jako např. trestný čin vraždy. Řešení tohoto nebezpečného jevu bych viděla spíše ve zvýšení poskytování informací veřejnosti o způsobech preventivní ochrany před možným pronásledováním, ale také v terapeutickém a výchovném působení na pachatele. To vše je však v kompetenci orgánů činných v trestním řízení. Nebezpečné pronásledování je tedy problémem, který lze řešit. K efektivnímu řešení je zapotřebí jak součinnost společnosti (hlavně v rámci prevence, ale i v rámci poskytnutí svědectví, důkazů atd.), tak i profesionální přístup ze strany policie, státních zástupců i soudů.

¹³² V ČR plní podobný úkol vydání tzv. předběžného opatření podle OSŘ. Podle ustanovení § 76b je možné uložit účastníku, proti kterému návrh směřuje, aby opustil společné bydlení, nevstupoval do něj, zdržel se setkávání s navrhovatelem apod.

Seznam použité literatury

Monografie

1. BALÁŽ, P. *Trestné právo hmotné, všeobecná a osobitá časť*. Bratislava: VEDA, 2005, 441 s. ISBN 80-224-0876-X
2. BUSKOTTE, A. *Z pekla ven: žena v domácim násilí*. Přel. M. Burger. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2008, 176 s. ISBN 978-80-251-1786-6
3. ČÍRTKOVÁ, L. *Moderní psychologie pro právníky*. Praha: Grada Publishing a.s., 2008, 150 s. ISBN 978-80-247-2207-8
4. ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. Praha: Aleš Čeněk, 2004, 431 s. ISBN 80-86473-86-4
5. ČENTĚŠ, J. *Trestný zákon s komentářem*. Žilina: Eurokódex-poradce pre podnikateľa, 2006, 624 s. ISBN 80-88931-47-9
6. GERLOCH, A. *Teorie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2007, 308 s. ISBN 978-80-7380-233-2
7. JELÍNEK, J. *Trestní právo hmotné. Obecná část, zvláštní část*. Praha: Leges, 2010, 904 s. ISBN 978-80-87212-49-3
8. KOPECKÝ, K. *Stalking a kyberstalking – Nebezpečné pronásledování*. Olomouc: Net University s.r.o., Nebezpečné komunikační jevy pro učitele se zaměřením na kyberšikanu, kyberstalking, kybergrooming a další sociálně-patologické jevy, 2010, 14 s. ISBN 978-80-254-7737-3
9. KRATOCHVÍL, V. *Kurs trestního práva. Trestní právo hmotné. Obecná část*. Praha: 2009, 797 s. ISBN 978-80-7400-042-3
10. KUČHTA, J.; VÁLKOVÁ, H. *Základy kriminologie a trestní politiky*. Praha : C.H. Beck, 2005, 544 s. ISBN 80-7179-813-4

11. MAJID, Y. *Cybercrime and society*. London: SAGE Publications, 2006, 130 s. ISBN 10-1-4129-07535-5
12. MARVANOVÁ-VARGOVÁ, B.; POKORNÁ, D.; TOUFAROVÁ, M. *Partnerské násilí*. Praha: Linde, 2007, 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4
13. NAVRÁTILOVÁ, J. Stalking. In *Dny práva - 2009*, Brno: Masarykova univerzita, 2009, 9 s. Dostupné také z WWW: < http://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2009/files/intro.html> . ISBN 978-80-210-4990-1
14. NOVOTNÝ, F. a kolekt. *Trestní zákoník 2010. Komentář, judikatura, důvodová zpráva*. Praha: EUROUNION, 2010. ISBN 978- 80- 7317- 084- 4
15. ŠÁMAL, P. aj. *Trestní zákoník II: komentář: § 140-421*. Praha : C.H.Beck, 2010, 1289-3285 s. ISBN 978-80-7400-178-9
16. VANTUCH, P. *Trestní zákoník s komentářem*. Praha: Nakladatelství ANAG, 2011. ISBN 978- 80- 7263- 677- 8
17. VÁLKOVÁ, H. Proč by neměl chybět v novém trestním zákoníku "Stalking". In GRÍVNA, T. a VANDUCHOVÁ, M. (ed.). *Pocta Otovi Novotnému k 80. narozeninám*. Praha: ASPI, 2008, s. 409-420. ISBN 978-80-7257-365-2

Periodika

18. ČÍRTKOVÁ, L. Avizované zločiny, pronásledování a domácí násilí. *Zpravodaj BKB*. 2007, roč. 16, č. 4. ISSN 1213-8282
19. ČÍRTKOVÁ, L. Expartner stalking a jeho podoby. *Právo a rodina*. 2011, roč. 13, č. 2. ISSN 1212-866X
20. ČÍRTKOVÁ, L. Nebezpečné pronásledování: jak ho rozpoznat? *Právo a rodina*. 2009, roč. 11, č. 7. ISSN 1212-866X

21. ČÍRTKOVÁ, L. Psychologické poznatky k nebezpečnosti pronásledování (stalking). *Kriminalistika*. 2004, roč. 6, č. 4. ISSN 1210-9150
22. ČÍRTKOVÁ, L. Stalking – podstata, jevové podoby a strategie intervence. *Zpravodaj BKB*. 2009, roč. 18, č. 4. ISSN 1213-8282
23. DRESSING, H.; MAUL-BACKER, H.; GASS, P. Posuzování stalkingu z kriminalistického a psychiatrického hlediska. *Trestněprávní revue*. Přel. J. Hájek. 2007, roč. 7, č. 10. ISSN 1213-5313
24. KORBEL, F.; ŠÁMAL, P. Změny trestního zákoníku a návrh postihu „stalkingu“. *Státní zastupitelství*. 2008, roč. 6, číslo 07-08. ISSN 1214-3758
25. VÁLKOVÁ, H. Česká podoba stalkingu podle § 354 TrZ v širších než jen trestněprávních souvislostech. *Trestněprávní revue*. 2009, roč. 9, č. 9. ISSN 1213-5313
26. VANTUCH, P. K postihu stalkingu (nebezpečného pronásledování) podle § 354 trestního zákoníku. *Trestní právo*. 2011, roč. 16, č. 2. ISSN 1214-3758
27. VISINGER, R. Jak postihovat stalking? Zamyšlení nad novou právní úpravou. *Trestní právo*. 2009, roč. 14, č. 11. ISSN 1214-3758
28. VITOUŠOVÁ, M., ČÍRTKOVÁ, L., KLOUBEK, M., DURDÍK, T. *Pronásledování- hodnocení a řízení rizika (metoda SAM) v poradenské praxi Bílého kruhu bezpečí*. Praha: BKB 2007, s. 3-5.

Právní předpisy

29. Zákon č. 40/ 1962 Sb., trestní zákoník, platný do 31.12.2009
30. Zákon č. 40/ 1964 Sb., Občanský zákoník, v platném znění.
31. Zákon č. 99/ 1963 Sb., občanský soudní řád, v platném znění.

32. Zákon č. 140/ 2009 Sb., trestní zákoník, v platném znění
33. Zákon č. 141/ 1961 Sb., trestní řád, v platném znění.
34. Zákon č. 209/ 1997 Sb., zákon o peněžité pomoci obětem trestné činnosti, v platném znění.
35. Zákon č. 273/ 2008 Sb., zákon o Policii České republiky, v platném znění.
36. Zákon č. 300/ 2005 Z.z., slovenský trestný zákon, v platnom znění

Judikatura

37. Česko. Nejvyšší soud. Usnesení Nejvyššího soudu sp. zn. 8 Tdo 254/2010 ze dne 18. března 2010, 6 s.

Internetové zdroje

38. GRIVNA, T., MĚSÍČKOVÁ, L. *Stalking a jeho právní výklad* [online]. [10-03-2012]. Dostupné z WWW: <http://cms.e-bezpeci.cz/content/view/135/6/lang,czech/>. 2009
39. HEINZ, L., TOŠOVSKÝ M. *Stalking. Cizí slovo?* [online] 26.10.2008. [22-02-2012]. Dostupné z WWW: <http://www.policista.cz/clanky/reportaz/stalking-cizi-slovo-404/>
40. CHLÁDEK, M.. *Senát podpořil přísnější postih nebezpečného pronásledování* [online]. 2008- 2012 [02-03-2012]. Dostupné z WWW: <http://www.marcel-chladek.cz/index.php/aktuality/624-senat-podporil-prisnejsi-postih-nebezpecneho-pronasledovani>

41. *Stalking- pronásledování* [online]. [06-03-2012]. Dostupné z WWW: <http://www.psychoporadna.cz/cz/clanky/stalking---pronasledovani/321.html>
42. TŮMOVÁ, Š. *Stalking-stalkerství. Nová forma psychického teroru* [online]. [16-03-2012]. Dostupné z WWW: [afp.wz.cz/clanky.doc/Stalking.doc](http://www.afp.wz.cz/clanky.doc/Stalking.doc)
43. *Crime statistics, data and legal resources* [online]. [12-03-2012]. Dostupné z WWW: <http://crime.about.com/od/stats/a/stalkingstats.html>
44. *Jak zastavit nebezpečné pronásledování (Informace a praktické rady), Bílý kruh bezpečí* [online]. [15-02-2012]. Dostupné z WWW: <http://www.bkb.cz/aktuality/n14-jak-zastavit-nebezpecne-pronasledovani/>

Jiné zdroje

45. ŠTANDLER, M. *Stalking v kontextu domácího násilí*. Brno, 2008. 8 s.
Bakalářské práce. Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií. 2008- 05- 12.

Cizojazyčné resumé

Stalking is a widespread phenomenon in society, which is nowadays a research object of criminology, forensic psychology and criminal law. Criminalization of this phenomenon is a reaction to an increase of stalking cases in modern society. Stalking became a crime in the last decade, because of its very dangerous nature. The first most famous case of stalking was the obsession of American actress Jodie Foster by John Hickley. He tried to get in touch with her, he sent her a lot of letters, and in the end he attempted on Ronald Reagan's life. This was the reason that the mentioned phenomenon was studied by researchers. Later it has turned out that this crime was not just a problem of celebrities. Researchers find out that victims were in the majority normal people.

Stalking is defined as intentional persecution and bothering of another person, which decreases the quality of their life and endangers their safety. Stalking can sometimes start with innocent following, it continues with threats and it could end with conduct which can cause fear. Every state has a peculiar definition of stalking. On the other hand, every definition of stalking has some common features, which is the systematization of following, persistence and repetition of stalking.

For victims, stalking means great psychological stress. Perpetrators bother not just their victim but all people close to them too. Experts have discovered a special form of stalking, which is cyber-stalking. Cyber-stalking is an online variation of similar conduct which presents stalking in a non-virtual environment. It is defined as the repeated use of the internet, emails or other electronic means of communication used to bother, frighten or threaten concrete individuals.

An offender of stalking is not just a „pathological person“, but this crime can be committed by anyone. It has not yet been created any general typology of stalkers. It is necessary to sort out these offenders. The causes of stalking are regarded as personality and social environment. In states which have already criminalized this phenomenon, there exist a lot of legal means to protect victims from stalking. But it is very important to create a special police unit which would help victims and stalkers.